

7^e j.a.v.

NOTULEN van de Algemene Vergadering van de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie, gehouden op Vrijdag 19 en Zaterdag 20 Maart 1954, in gebouw "Mysis Sacrum" te Arnhem.

De Voorzitter, Prof. Mr. P. J. Oud, opent de vergadering met een openingsrede, welke als bijlage I bij de notulen is gevoegd.

Na beëindiging van deze rede dankt de vergadering de voorzitter met een langdurig applaus.

De voorzitter stelt thans voor het volgende telegram aan H.M. de Koningin te zenden:

"De Volkspartij voor Vrijheid en Democratie, te Arnhem in jaarlijkse Algemene Vergadering bijeen, betuigt bij het begin van haar werkzaamheden Uwe Majesteit haar gevoelens van eerbied, aanhankelijkheid en trouw.

Oud - Voorzitter
Rutgers - Secretaris."

De vergadering betuigt hiermede geestdriftig haar instemming.

Terwijl allen zich van hun zetels verheffen herdenkt de voorzitter thans twee belangrijke figuren, die uit ons midden zijn heengegaan: onze landgenoot Jhr. Mr. W. L. Schorer en de grote Belgische liberaal Julius Hoste. Wijlen de heer Schorer was lid van ons Hoofdbestuur, van de Reglementencommissie en van de Provinciale Staten van Zuid-Holland. Hij behoorde tot de jongeren in onze partij en tragisch is de wijze, waarop hij in de kracht van zijn leven uit ons midden is weggenomen. Met grote eerbied en dankbaarheid herdenkt de voorzitter het vele, dat de heer Schorer voor onze Partij heeft gedaan.

De tweede figuur, die de voorzitter herdenkt, de Belgische oud-Minister Julius Hoste, was geen jongere meer; bijna had hij de leeftijd der sterken bereikt, echter zou hij voor de liberale zaak nog heel veel hebben kunnen doen. Wij hebben - zegt de voorzitter - de heer Hoste verschillende malen in ons midden gehad en wij hebben veel van hem kunnen leren, omdat hij een dergenen was, die al zijn kracht wilde geven voor het bereiken en handhaven van een goede verstandhouding tussen onze beide landen. Wij hoopten hem nog vele malen in ons midden te zien; helaas heeft dit niet zo mogen zijn. De V.V.D. betuigt dan ook haar diepe deelneming met dit grote verlies voor de Belgische Liberale Partij.

Vervolgens richt de voorzitter een woord van welkom tot de buitenlandse gasten, t.w. de heer A. Maertens van de Belgische Liberale Partij en de heer Nicaese van het Liberaal Vlaams Verbond, die als vertegenwoordigers van hun partijen de vergadering bijwonen. De heer Hoste is uit ons midden heengegaan, - zo zegt de voorzitter - maar de geest van samenwerking tussen Belgische en Nederlandse Liberalen blijft bestaan. Het verheugt ons dan ook zeer de

Belgische afgevaardigden welkom te mogen heten en wij zijn er absoluut zeker van, dat zij de toenadering tussen Nederland en België in het algemeen en tussen Nederlandse en Belgische Liberalen in het bijzonder, zullen willen bevorderen. Wij hopen hen nog vaak in onze vergaderingen te zien.

De heer A. Maertens dankt namens de Belgische gasten de voorzitter voor zijn vriendelijke woorden. Na deze woorden - aldus de heer Maertens - en de gulle ontvangst en vooral na de hulde, die Gij gebracht hebt aan onze Voorman, gevoel ik het mijn plicht enkele woorden te zeggen. Julius Hoste was onze voorman gedurende zo vele lange jaren. Wij zullen zijn voorbeeld volgen, al laat zijn overlijden in de liberale partij een leegte achter, die wij nimmer zullen kunnen vullen. De heer Hoste was een groot vriend van Nederland. Wij weten, hoe hij steeds dacht aan het verstevigen van de banden tussen de twee broedervolken en ik herinner hierbij aan de hulpverlening door Nederland aan de Belgische vluchtelingen uit de eerste wereldoorlog, aan het gezamenlijk verzet tegen de Duitse onderdrukking van de tweede wereldoorlog en de wederzijdse hulpverlening bij de watersnoodramp van verleden jaar. Hierdoor zijn onverbreekbare banden tussen onze beide volkeren geschapen. Julius Hoste was een der grondleggers van de Benelux en als voorzitter van het Benelux-Comité heeft hij veel voor de verbroedering der beide volken gedaan. Hij zag in de verwezenlijking der Benelux-gedachte een nauwere economische samenwerking tussen beide volken en tevens ook de mogelijkheid, dat de beide lage landen het hoofd zouden kunnen bieden aan, hetgeen hij noemde, de begerigheid der grote naties in het nieuwe Europa. Julius Hoste was een groot liberaal en men moet hem gekend hebben om te weten, dat het liberalisme uit hem straalde. Wij hebben met zijn heengaan veel verloren, maar wij hebben zovele lessen van hem ontvangen, dat wij zijn werk zullen kunnen voortzetten. Onze afvaardiging naar deze vergadering is slechts klein deze keer, hetgeen te wijten is aan het feit, dat wij binnenkort in België verkiezingen hebben, maar niettemin zijn wij vol belangstelling. In vele landen groeit het liberalisme, zoals ook in België, omdat het de jeugd heeft. Het nieuwe liberalisme verovert Europa en men ziet in, dat een nieuw Europa, opgebouwd op liberale grondslagen, een bolwerk der vrijheid in gestadige vooruitgang kan zijn. De heer Maertens dankt nogmaals voor de gulle ontvangst, wenst een vruchtbaar congres toe en eindigt met de beste wensen voor de komende Statenverkiezingen. (Applaus).

De voorzitter zegt zeer erkentelijk te zijn voor deze waarderende en aanmoedigende woorden en spreekt de wens uit, dat onze Belgische vrienden bij de verkiezingen succes zullen weten te boeken, waarmede de vergadering haar instemming betuigt.

Nadat de voorzitter de heren van de pers met enkele woorden verwelkomt heeft, is punt 3 van de Agenda aan de orde: Verslag van de Commissie voor de Notulen van de Jaarlijkse Algemene Vergadering van 27 en 28 Maart 1953 te

Utrecht.

De heer Mr. J. B. Sellink (Arnhem) deelt namens de Notulencommissie mede, dat men met de notulen der vorige vergadering accoord heeft kunnen gaan, waarna de voorzitter, onder dankzegging voor de verrichte werkzaamheden, voorstelt deze goed te keuren. De vergadering stemt hiermede in en aan de orde is dan punt 4: Benoeming van de Notulencommissie voor de vergadering van 19 en 20 Maart 1954.

De voorzitter stelt voor in de Notulencommissie te benoemen:

Dr. J. J. Boswijk	- Oude Pekela
Drs. J. J. van Harreveld	- Voorburg
J. H. Goeman Borgesius	- Breukelen

Met dit voorstel kan de vergadering zich verenigen.

Aan de orde is thans punt 5 van de Agenda: Jaarverslag van de Secretaris. Dit jaarverslag is aan de Afdelingen toegezonden (Bijlage II).

De heer M. D. Scheer (Heemstede) dankt voor het rondzenden vooraf van het jaarverslag aan de afdelingen en centrales. Dit spaart tijd van voorlezen, nakijken en bestuderen ter vergadering. Naast een woord van dank wil spr. nog een opmerking maken t.a.v. het opnemen der verkiezingsresultaten. Kunnen deze niet overzichtelijker, b.v. in staatvorm worden vermeld? En waarom wordt niets weergegeven van de resultaten van het werk der commissies?

De heer Mr. J. Rutgers, algemeen secretaris, antwoordt hierop, dat de uitvoerige verkiezingsuitslagen in staatvorm altijd in het weekblad worden gepubliceerd, opdat een ieder kan zien, hoe de stand is.

Wat het resultaat van het commissiewerk betreft, dit is beknopt vermeld. De conclusies van de commissies worden in het weekblad opgenomen. Zouden deze resultaten uitgebreid in het jaarverslag worden opgenomen, dan zou het zijn, of de Partij het met de opvattingen der commissies eens is. Het zijn echter conclusies van commissies en niet van de Partij.

De voorzitter dankt de secretaris voor het opmaken van het jaarverslag.

Dan wordt overgegaan tot punt 6 van de Agenda: Rekening en Verantwoording en Jaarverslag van de Penningmeester.

De penningmeester, de heer S. J. van den Bergh, leest dit verslag voor (Bijlage III) en zet voorts de verschillende moeilijkheden van het financieel beleid van de partij uiteen. Tevens wordt de vergadering op de hoogte gesteld van het bemoedigend resultaat der ledenwervingsactie. De penningmeester wijst er op, dat deze dient te worden voortgezet, teneinde de partij een hechte financiële basis te verschaffen.

De voorzitter deelt hierop de vergadering mede, dat het aantal nieuwe leden tot heden 4153 bedraagt.

Vervolgens wordt overgegaan tot punt 7 van de Agenda: Verslag van de Commissie van voorlichting over de Rekening en Verantwoording van de Penningmeester over het jaar 1953.

De secretaris, Mr. J. Rutgers, leest hierna het verslag van de commissie voor. Ook in dit verslag wordt aangedrongen op uitbreiding van het aantal leden, daar naar haar oordeel een aanzienlijke vermindering der vaste uitgaven niet mogelijk is.

Daar na voorlezing geen opmerkingen worden gemaakt, stelt de voorzitter voor décharge te verlenen aan de penningmeester en aan het bestuur van de Stichting Vrijheid en Democratie voor het door hen gevoerde beheer.

Hiertoe wordt besloten, waarna de voorzitter een woord van dank voor beleid en activiteit brengt aan de penningmeester, de commissie en aan het bestuur van de Stichting Vrijheid en Democratie. De voorzitter wijst er op, dat de taak van de penningmeester zeer zeker geen gemakkelijke taak is en dat wij de heer van den Bergh zeer erkentelijk zijn voor het werk, dat hij heeft verricht en voor het idee der ledenwervingsactie, die wij gaarne gezien hadden als een verdubbeling van het ledental. Wij mogen echter - aldus de voorzitter - toch wel aannemen, dat deze actie in belangrijke mate geleid heeft tot versterking der partij. Toch moeten wij een beroep doen om de financiële basis der partij sterker te maken. Wij wensen toch een goed functionerend partij-apparaat, een goed geoutilleerd secretariaat en hiertoe moeten er voldoende financiële middelen zijn. Een vast punt van het programma moet zijn om door verstevigen der financiële basis het werk van de penningmeester te verlichten.

Aan de orde is dan punt 8 van de Agenda: Benoeming van een commissie van drie leden ter voorlichting van de Algemene Vergadering bij de behandeling van de Rekening en Verantwoording van de Penningmeester over het jaar 1954.

Voorgesteld wordt in deze commissie te benoemen als leden de heren:

H.P. Gelderman	- Oldenzaal
Mr. F.H.A. de Graaff	- Amsterdam
Mr. W.H. Fockema Andreae	- Rotterdam

en als plaatsvervangende leden de heren:

A.J. Blijdenstein	- Enschede
Ir. J.P. Hulsman	- Amsterdam
Ir. J.C. Kaars Sijpesteijn	- Krommenie

De vergadering kan zich met dit voorstel verenigen.

Vervolgens is aan de orde punt 9 van de Agenda: Bespreking van het beleid van het Hoofdbestuur.

Mevrouw Dr. M. Hartgerink-Koomans (Groningen) bepleit

propaganda voor het nemen van een abonnement op het weekblad "Vrijheid en Democratie". Het blad moet meer inhoud zien te krijgen, zodat het daardoor ook meer invloed kan hebben. Het aantal abonnementen is teruggelopen zodat, wil men critiek laten horen, dit aantal toch eerst moet worden opgevoerd. Wat de inhoud van het blad betreft - aldus Mevrouw Hartgerink - maandenlang worden daarin nu reeds ellenlange verkiezingsuitslagen, die niemand leest, opgenomen. Dit is toch geen geschikt propagandamateriaal. Sedert het aftreden van de heer Drs. Korthals als hoofdredacteur, is het blad er niet op vooruitgegaan; wij vragen ons ook af, of de kring dergenen, die bijdragen leveren, niet te klein is. Spr. pleit voor uitbreiding van de redactie-commissie en voor het opnemen van pittiger artikelen.

De heer Mr. H. van Riel ('s-Gravenhage) zegt, dat critiek altijd mogelijk is, zoals op alles in het land. Stellig is de inhoud van het weekblad voor verbetering vatbaar. Ook tijdens het redacteurschap van de heer Korthals, die dit redacteurschap zo vele jaren heeft waargenomen, was er altijd critiek. Dit weekblad, dat enerzijds voorlichting moet geven, anderzijds ook dienstig aan propaganda moet zijn, kan nooit volmaakt zijn, zodat men critiek op de hoofdredacteur niet zonder meer moet accepteren. Men moet hem zijn kans geven en geen critiek hebben op het werk van iemand, die eerst sedert enkele maanden als hoofdredacteur optreedt. Het aanbod van artikelen van buitenaf is nu en in het verleden nooit overstelpend geweest. Men wil ze wel aantrekken, maar dit kost veel geld.

De heer H. J. Stembord (Voorburg) wil beginnen met te verklaren, dat hij buitengewoon veel waardering heeft voor de vooruitstrevendheid van de voorzitter, met uitzondering van één punt, n.l. de onbevredigende gang van zaken betreffende het rapport over de kinderbijslag. Spr. merkt op, dat een motie van de afdeling Driebergen inzake de kinderbijslagwet in de twee jaren geleden gehouden algemene vergadering bijna was aangenomen. In 1952 werd een commissie ter behandeling van dit vraagstuk ingesteld, waarbij werd toegezegd, dat het uit te brengen rapport in de eerstvolgende algemene vergadering zou worden gepubliceerd. Nog steeds is dit niet het geval, hoewel sedertdien reeds twee jaren zijn verlopen. Spr. zou gaarne zien, dat in ieder geval op de volgende algemene vergadering de beslissing der commissie zal worden medegedeeld.

De heer Ds. P. D. van Royen (Driebergen) sluit zich aan bij hetgeen door de vorige spreker naar voren werd gebracht en wenst mede nog enige opmerkingen te maken. Men heeft - aldus Ds. van Royen - kunnen lezen, dat een commissie tot bestudering van het vraagstuk der kinderbijslag is ingesteld op 25 October 1952 en op 21 Mei 1953 heeft deze commissie, waarin ik zelf zitting heb, haar rapport ingediend bij het Hoofdbestuur. En nu heeft het Hoofdbestuur aan de Kinderbijslagcommissie bericht, dat de materie van de Kinderbijslagwet zo bijzonder moeilijk is, dat deze materie toch nog nader wetenschappelijk moet worden onder-

zocht. Daarna zal het rapport aan de Partijraad worden voorgelegd. Naar aanleiding hiervan hebben enige leden van de commissie, die over deze gang van zaken niet voldaan zijn, op 17 September 1953 als volgt aan het Hoofdbestuur geschreven: "Wij namen kennis van Uw besluit om het rapport inzake de kinderbijslagregeling in dit jaar nog niet voor de Partijraad te brengen. Evenmin werd ons t.a.v. een datum in 1954 iets naders gemeld. Uw uitstel werd gemotiveerd door de wenselijkheid van een nader wetenschappelijk onderzoek van de onderhavige motie. Aangezien door de goede zorgen van Mr. Koops het betreffende materiaal verzameld is en ter beschikking ligt voor hen, die het nadere onderzoek willen verrichten, komt het ons voor, dat een dergelijk onderzoek weinig tijd in beslag behoeft te nemen. Wij zouden het op prijs stellen, indien de Algemene Vergadering in het voorjaar van 1954 een definitieve conclusie, waartoe ons rapport en de te houden besprekingen in de Partijraad moeten leiden, kan bespreken. Indien met deze wens rekening zou worden gehouden, zouden de besprekingen tussen de Partijraad en onze commissie eind 1953 of begin 1954 moeten plaats vinden. Ten zeerste zouden wij het betreuren, indien door nodeloos uitstel het belangrijke en urgente vraagstuk der kinderbijslagregeling pas door de algemene vergadering in 1955 behandeld zou worden. Teneinde dit te voorkomen leggen wij bovenstaande overweging aan Uw hooggeacht college voor". Op dit schrijven werd door Mr. H. van Riel op 23 December 1953 het volgende geantwoord: "De inhoud van Uw brief van 17 September 1953 maakte een onderwerp van bespreking uit op de op 12 December 1953 gehouden vergadering van het Dagelijks Bestuur en het Hoofdbestuur van de partij. Unaniem bleek men van mening, dat deze materie goveel ingewikkelde demografische, economische en politieke facetten heeft, dat het nodig is, het oordeel van een specialist van de Teldersstichting in te winnen, voordat men de zaak in breder kring ter discussie wil stellen. Wanneer de betrokken medewerker van de Teldersstichting tijd zal hebben om zich werkelijk in de materie te verdiepen, valt nu nog niet met exactheid te bepalen; het secretariaat zal er echter bij het curatorium van de Teldersstichting op aandringen, om de kwestie der Kinderbijslagregeling een zekere prioriteit te verlenen". Naar aanleiding hiervan verzoekt spr. terugwijzing naar de commissie, gevolgd door een spoedige behandeling door de Partijraad.

De heer Drs. H. A. Korthals (Voorschoten) licht nader toe, dat de Teldersstichting nog in oprichting is. Men kan deze instelling, die eerst binnenkort zal gaan werken en los staat van de partij, niet verwijten, dat getraineerd wordt met het behandelen der vraagstukken, daar, hoewel de kinderbijslag een belangrijk onderwerp is, er toch grotere en meer urgente vraagstukken aan de orde zijn. Men moet dus niet verrast zijn, wanneer de bestudering van het vraagstuk enige tijd zal vorderen.

De voorzitter zegt, dat het hem niet bekend is, dat een motie ~~xxx~~ twee jaar geleden bijna was aangenomen; zij werd niet in stemming gebracht. Aan dit onderwerp zit veel

te veel vast, om dit zo maar aan te nemen, dus moest een commissie worden benoemd. Op de voorgrond heeft gestaan de overweging, dat wij in de eerste plaats een gedegen behandeling van het vraagstuk en voorlichting aan de partijraad wensen. Dit betekent niet, dat de behandeling op de lange baan wordt geschoven, maar toch ook geen overhaaste afwerking, zoals de heren uit Driebergen en Voorburg dit wensen. Wanneer men het kinderbijslagvraagstuk gaat bestuderen, dan heeft dit vele kanten van praktische aard. Het Hoofdbestuur is voor het door de commissie uitgebrachte rapport zeer erkentelijk, maar is tevens van oordeel, dat de zaak nog niet voldoende voorbereid is om aan de algemene vergadering ter beslissing te kunnen voorleggen, zodat men de Teldersstichting verzocht heeft haar licht ook eens over dit vraagstuk te laten schijnen. Deze Teldersstichting is geen instelling van de partij of van het Hoofdbestuur, maar staat daar volkomen los van. Ik hoop het daaraan te kunnen leiden - aldus besluit de voorzitter - dat wij deze zaak in het najaar in de Partijraad kunnen behandelen, zodat het rapport dan in de volgende algemene vergadering kan worden behandeld.

De heer Ds. P.D. van Royen (Driebergen) zegt, dat het antwoord van de voorzitter en van Mr. van Riel hem niet bevredigt. De heer van Riel liet doorschemeren - aldus spr. - dat het vraagstuk nog niet door de deskundige van de Teldersstichting in behandeling is genomen. Wie is dan wel die deskundige van de Teldersstichting, die het rapport moet bestuderen? Het betreffende rapport werd in Mei 1953 ingediend; we leven nu bijna 1 jaar later.

De heer Drs. H.A. Korthals (Voorschoten) merkt op, dat de verwarring, die hij vreesde, er nu is. De heer van Royen - aldus Drs. Korthals - is niet tevreden. Er is hem geen concreet antwoord gegeven. De Teldersstichting is een instelling, die nog in oprichting is en die het door de commissie uitgebrachte rapport nader zal bestuderen. Er zijn reeds verschillende wetenschappelijke medewerkers in dienst onder toezicht van een curatorium. Ik kan U echter geen namen noemen en heb er overwegend bezwaar tegen, dat de Stichting in partijzaken wordt betrokken.

De heer H. Veer (J.O.V.D.) zegt, dat het Hoofdbestuur van de Jongeren Organisatie Vrijheid en Democratie, zich beradende over de toekomst van het liberalisme, gemeend heeft zich met het volgende te moeten richten tot de Algemene Vergadering van de V.V.D. De Jongeren Organisatie Vrijheid en Democratie - aldus de heer Veer - is een zelfstandige, landelijke organisatie van liberale jongeren, die zich, bewust van hun beginselen, ten doel stellen deze beginselen te bestuderen en in wijder kring uit te dragen. Ofschoon zij zich dus verre houdt van het bedrijven van politiek in de praktische zin van het woord en zich beperkt tot het verbreiden van de liberale gedachte onder de jongere generatie, heeft het Hoofdbestuur van de J.O.V.D. niettemin diepe belangstelling voor de verdere ontplooiingsmogelijkheden van het liberalisme in ons land in het alge-

meen.

Het Hoofdbestuur van de J.O.V.D. heeft met voldoening geconstateerd, dat de laatste tijd in oudere liberale kringen stemmen zijn opgegaan om de jongere generatie in te schakelen in de praktijk van de liberale strijd en het heeft met byzondere voldoening kennis genomen van het gedeelte van de rede van de voorzitter, Prof. Oud, gewijd aan het inschakelen van de jongeren. Het heeft echter tot zijn spijt moeten constateren, dat dergelijke stemmen nog te weinig worden gehoord en dat het succes ervan tot dusverre wel uiterst gering is. Het heeft ook bij de jongste candidaatsstellingen voor de Provinciale Staten opnieuw moeten constateren, dat de candidaatsstellingen van jongeren in geen verhouding staan tot de aanhang, die de liberale gedachte ook in de kring der jongeren ondervindt. Het heeft opnieuw moeten constateren, dat - voorzover jongeren op de candidatenlijsten voorkwamen - dit in bijna alle gevallen plaatsen waren, welke wel zeer ver verwijderd waren van de verkiesbare plaatsen. Jongeren beneden de dertig jaren plegen in het geheel niet voor candidaatsstelling in aanmerking te komen, terwijl candidaatsstelling van jongeren beneden de 35 jaar op een verkiesbare plaats hoge uitzondering is. In dit verband dient opgemerkt te worden, dat de leeftijdsgroep 20-40 jaar aanzienlijk groter in aantal is vertegenwoordigd in onze bevolkingsopbouw dan de groep van 40 jaar en ouder. Het Hoofdbestuur heeft met spijt moeten vaststellen, dat in verschillende gevallen kandidaten worden aangetrokken op hoge plaatsen, die, weliswaar een respectabele maatschappelijke carrière achter de rug hebben, doch die, van gevorderde leeftijd zijnde, zich veelal niet op praktisch-politiek gebied hebben bekwaamd en in bepaalde gevallen zelfs eerst lid van de V.V.D. zijn geworden, toen hen de mogelijkheid ener candidaatsstelling ter ore kwam. Daartegenover stelt het Hoofdbestuur van de J.O.V.D., dat ook de bekwaamheid voor een goede uitoefening van het politieke ambacht eerst na jaren van theoretische scholing in de staatkunde en praktische ervaring in de politiek kan worden verkregen. De eigenschappen, die nodig zijn, moeten van jongsaf aangeleerd worden. De parlementaire geschiedenis leert, dat de geslaagden over het algemeen op jeugdige leeftijd hun politieke carrière begonnen.

Bovendien stelt het Hoofdbestuur zich op het standpunt, dat de kandidaten dienen te worden gezocht onder hen, die in woord en daad met nimmer aflatende ijver reeds jaren voor de verbreiding van de liberale gedachte op de bres hebben gestaan.

Het Hoofdbestuur heeft overwogen, dat in het byzonder vele jongeren een belangrijke rol hebben gespeeld in het verzet tegen de Duitse overheersing in de jaren 1940-45. Het heeft waargenomen, dat als gevolg van het daarmee samenhangende enthousiasme voor een vernieuwing van het politieke beeld in Nederland onmiddellijk na de oorlog verscheidene jongeren met goed gevolg in de gelegenheid werden gesteld vooraanstaande politieke functies te bekleden. Het moet vaststellen dat de vroegere verhoudingen weer dreigen terug te keren en de jongeren weer steeds minder hun kansen krijgen. Het heeft voorts overwogen, dat de gevolgen voor de toekomst van de

liberale gedachte in Nederland, wanneer op deze weg wordt voortgegaan, niet zijn te overzien. Het Hoofdbestuur vreest met name, dat door de uitschakeling van jeugdig initiatief en van jeugdige geestdrift de verstarring van de liberale gedachte in de hand wordt gewerkt.

In het licht van deze bezorgdheid spreekt het Hoofdbestuur de hoop uit, dat het mogelijk zal zijn bij gelegenheid van de komende verkiezingen voor de Tweede Kamer der Staten-Generaal jongeren die plaatsnemen op de kandidatenlijsten te geven, waarop zij krachtens enthousiasme, activiteit en aantal aanspraak kunnen maken.

Het Hoofdbestuur heeft overwogen hoe de J.O.V.D. als zelfstandige organisatie aan deze bezorgdheid uitdrukking zou kunnen geven. Het heeft gemeend dit het beste te kunnen doen op de algemene vergadering van die partij, die op het ogenblik in de praktische politiek de enige draagster van de liberale gedachte in Nederland is.

Het Hoofdbestuur heeft gemeend aan zijn gevoelens op deze algemene vergadering uiting te moeten geven, gezien de grote teleurstelling in de kring van de jongeren over de candidaatstellingen voor de colleges der Provinciale Staten; het spreekt de hoop uit, dat bij de candidaatstelling voor de Tweede Kamerverkiezingen met de thans tot uitdrukking gebrachte gevoelens rekening zal worden gehouden.

De Voorzitter antwoordt, dat hij persoonlijk voorstander is van een evenwichtige vertegenwoordiging van ouderen en jongeren in onze partij. In wezen van de zaak is het uitermate belangrijk wat uit de kring der J.O.V.D. tot ons gekomen is. Het Hoofdbestuur heeft van zijn kant zeer veel aandacht voor de wensen der jongeren, maar deze moeten begrijpen, dat bij de candidaatstelling, vooral voor de Staten- en gemeenteraadsverkiezingen, nog tal van andere factoren een rol spelen.

De heer Ir.P.Stempels (Rijswijk) vraagt, naar aanleiding van het onlangs gehouden Onderwijscongres, of het niet goed zou zijn in de toekomst meer van dergelijke congressen te houden, b.v. op het gebied van het pachtrecht enz., zodat ook anderen daarvan kennis kunnen nemen.

De voorzitter is het ermede eens, dat dergelijke congressen zeer gewenst zijn.

De heer Dr.H.J.Roethof ('s-Gravenhage) oefent critiek op de rede, die de onder-voorzitter, Mr.H.van Riel, op 11 Februari j.l. in een propaganda-vergadering te 's-Gravenhage heeft gehouden. De heer van Riel - aldus de heer Roethof - zou daar spreken over de loonsverhoging ter compensatie van de huurverhoging, een vicieuze cirkel. Intussen heeft de heer van Riel zich praktisch bepaald tot een bespreking van het huurbeleid.

De heer van Riel sprak als zijn mening uit, dat de hele last van de maatschappelijke sanering na de oorlog op de groep huiseigenaren was afgewenteld. En verder merkte hij op, dat bijvoorbeeld in Canada de huren $\frac{1}{4}$ van het inkomen bedroegen, waaraan hij de conclusie vastknoopte, dat de huren hier tot 250% zouden moeten oplopen.

Nu zal natuurlijk niemand hier willen ontkennen, dat de huiseigenaren na de oorlog gedupeerd zijn. Als de geachte spr. zou hebben geconstateerd b.v., dat bij iedere loonronde de huiseigenaren een evenredige compensatie zouden moeten hebben gehad, dan was dat een redelijk standpunt geweest. Maar nu gaf het betoog van de heer van Riel toch wel tot enkele vragen aanleiding.

Het optrekken van de huren tot 250% betekent, dat zij in sommige gevallen nog meer dan $\frac{1}{4}$ van het inkomen zullen gaan bedragen, een verhouding die hier nooit heeft bestaan. Op het ogenblik komen door het schieff ~~toezij~~ trekken na de bezetting zelfs verhoudingen van $\frac{1}{7}$ voor of minder. Men kan dit betreuren, maar zal er toch rekening mee moeten houden, dat op die basis het tegenwoordige behoeftenschema is ingesteld en het dus maar niet z o n d e r m e e r mogelijk is daar wijziging in te brengen. De vraag werd dan ook gesteld, of het niet gewenst was geweest, als de heer van Riel iets zou hebben gezegd over de wijze waarop deze wel zeer ingrijpende verhoging enigermate zou moeten worden gecompenseerd. Men kan nu eenmaal niet iemands huur - al is het geleidelijk - van $\frac{1}{7}$ naar $\frac{1}{4}$ van zijn inkomen laten stijgen en daar verder niets aan ~~to~~ doen. Men kan de man z e l f s niet laten verhuizen in een tijd, waarin de woningnood binnen afzienbare tijd nog nijpend zal blijven. Met name werd ook gevraagd hoe de middengroepen in ons land in staat zouden zijn de verhoogde huren op te brengen. En tenslotte werd nog op een ander aspect van de zaak gewezen, namelijk dat verschillende huizen wel bijzonder oud waren geworden en dat het de plicht evengoed van de huiseigenaar als van de ondernemer zou behoren te zijn, jaarlijks op zijn goederen een bepaald bedrag af te schrijven.

De heer van Riel werd toen nogal boos en merkte op, dat hij niet onverstandig genoeg was deze aspecten in zijn betoog te verwerken. Het was niet aan hem een oplossing voor deze vraagstukken te geven. Verder sprak hij van een geluid uit de mond van de vragensteller, dat volkomen vreemd stond tegenover de liberale gedachtenwereld, ja van een socialistisch geluid. En tenslotte kwam hij tot de conclusie, dat alle moeilijkheden wel uit de weg zouden zijn geruimd, indien alles maar weer vrij zou zijn tot en met de prijzen van de grond en de progressie in de belastingen afgeschaft.

Mijnheer de voorzitter - aldus de heer Roethof - het spijt mij, dat de heer van Riel in een discussie onder geestverwanten dadelijk daarin een onredelijk argument betreft door te spreken van een geluid, dat volkomen vreemd staat tegenover de liberale gedachtenwereld. Waar gaan we naar toe, als we dit allemaal zouden doen? Heeft de heer van Riel het monopolie van de liberale gedachtenwereld? Of is het misschien zo, dat zijn geluid op dat moment niet was een liberaal geluid, maar een conservatief, een ouderwets geluid, een overwonnen standpunt?

Maar mijnheer de voorzitter, dit is niet het belangrijkste. Een dergelijke onvriendelijkheid zij de heer van Riel gaarne vergeven. Waar het op aankomt is, dat een onder-voorzitter van de partij, een lijsttrekker voor de Provinciale Staten, een geluid laat horen van 1850. Ja sterker, een geluid waarvoor Thorbecke zich zou hebben geschaamd, want omstreeks die

tijd betoogde Thorbecke reeds - het is U bekend, mijnheer de voorzitter - : "Het is onbetwistbaar, dat met behulp der machines het nationaal inkomen wordt vergroot. Doch het is niet alleen de hoegrootheid, het is tevens de w i j z e v a n v e r d e l i n g, welke bij de beoordeling van de nationale welstand in aanmerking behoort te worden genomen. Is die verdeling zo ongelijk, dat aan een gering aantal burgers een overgroot deel en daarentegen aan de leden ener overgrote meerderheid niet meer dan het allernoodzakelijkste inkomen voor een bekrompen onderhoud te beurt valt, zo wordt het evenwicht verbroken en de aanwas van de rijkdom kan althans niet gezegd worden de natie in haar geheel te voeden en te doen bloeien".

Dat heeft Thorbecke volkomen juist gesteld, mijnheer de voorzitter. En wanneer de heer van Riel - en men zou dat uit zijn betoog moeten afleiden - a l l e e n van de verschrikkelijke woningnood die nog steeds heerst heeft begrepen, dat de huiseigenaren gedupeerd zijn - wat op zichzelf juist is - wanneer hij er dat a l l e e n van heeft begrepen, dan moet tegen een dergelijke voorlichting op een verkiezingsvergadering ernstig bedenking worden gemaakt, omdat zij tot schade strekt van de partij. En wanneer de heer van Riel meent, dat ook vandaag aan de dag nog het maatschappelijk leven in orde gebracht kan worden door alles vrij te maken, dan is dit een zo ouderwetse gedachte, dat ook daar ernstig bedenking tegen moet worden gemaakt. Dan is dat een gedachte bovendien in flagrante strijd met de artt. 4 en 5 van ons beginselprogramma. Want als de heer van Riel alles vrij wil laten, dan betekent dat, dat hij ook geen bezwaar heeft tegen het half miljoen werklozen van voor de oorlog en dan betekent dit, dat hij niet slechts mijn protest doch het protest van de gehele huidige liberale jongere generatie tegenover zich vindt, wier organisatie, de Jongere Organisatie Vrijheid en Democratie, op haar jongste congres nogeens uitdrukkelijk in een resolutie de stelling heeft vastgelegd, die er op neerkwam: de werkloosheid terug? D a t n o o i t !

Bovendien van economisch standpunt bezien. Wat zal er terecht komen van onze export, van onze industrialisatie en van onze landbouw - om er maar enkele te noemen - als wij de zin van de heer van Riel doen? Ook dit zijn toch vragen, waarop men minstens een antwoord had willen ontvangen. Er is toch geen enkele onder de leden van onze Kamerfracties - en terecht, mijnheer de voorzitter - die zich de laatste jaren in dit opzicht op het standpunt van de absolute vrijheid heeft gesteld?

Tenslotte zou ik hieraan nog een advies willen verbinden, mijnheer de voorzitter. En dat is dan vooral een psychologisch argument. De heer van Riel zou wellicht goed doen iets minder te spreken op dergelijke vergaderingen over de zorgen van hen, die over 80.000 gulden beschikken en iets meer hen, die minder te verteren hebben in zijn zorgen kunnen betrekken. Want ook zij hebben grote zorgen! En wanneer wij de basis van onze partij willen verbreden - en dat willen wij, getuige de jongste propaganda-actie - dan zullen we in de eerste plaats een beroep moeten doen op die grote groep van mensen, die stuk voor stuk over minder dan 80.000 gulden beschikken, om de eenvoudige reden alleen al, dat zij in veel groter ge-

tale in ons land vertegenwoordigd zijn. Bovendien omdat de V.V.D. zeer speciale verplichtingen t.a.v. middenstand en middengroepen heeft. De na-oorlogse periode heeft ons land een belangrijke winst gebracht, ondanks de teleurstellingen, die wij op menig gebied hebben moeten ondervinden. Het is de winst van de eenheid van de politiek-vrijzinnigen, die voor de oorlog steeds verbrokeeld en daardoor vaak machteloos zijn opgemarcheerd. Ik heb het altijd zo begrepen, en ik begrijp het nog steeds zo, dat die eenheid tevens betekende een brok vernieuwing, een brok gegroeid verantwoordelijkheidsbesef ten opzichte van de evenmens. Het spijt mij om het te moeten constateren, mijnheer de voorzitter, maar dogmatische beschouwingen als wij uit de mond van de heer van Riel hebben vernomen - hoe geestig hij ze overigens ook over het voetlicht weet te brengen - zijn niet bijster geschikt om deze gedachtengang te bevestigen. En ik meen, dat niet mag worden geschroomd daar bij iedere voorkomende gelegenheid met klem de aandacht op te vestigen. Want de strijd om de vrijheid zou zonder zin zijn als zij niet tevens was een strijd om verantwoordelijkheid en sociale gerechtigheid.

De voorzitter geeft het woord aan Mr.H.van Riel ('s-Gravenhage). De heer van Riel zegt, dat het een weinig benijdenswaardige taak is om op een verkiezingsvergadering te spreken; is men echter lijstaanvoerder, dan moet men dit wel doen. Spr. verwijt de heer Roethof, dat deze een gekleurd resumé van zijn uiteenzetting op bedoelde propagandavergadering heeft gegeven en daaraan stellingen heeft verbonden, die gedeeltelijk voor tegenspraak vatbaar zijn. De heer van Riel had anders verwacht van de heer Roethof, voorzitter van de J.O.V.D. De heer Roethof - aldus de heer van Riel - heeft bezwaren tegen het optrekken van de huren tot 250% en heeft o.a. gezegd, dat van overheidswege compensatiemogelijkheden bij elke loonronde hadden dienen te worden ingesteld. Hierop heb ik geantwoord, dat het toch wel zeer onbillijk is, dat één enkele groep de lasten van het huurbeleid krijgt te dragen, zoals dit thans gebeurt. Het liberalisme eist rechtvaardigheid en een bevredigende oplossing is alleen mogelijk in het kader van een ander belastingstelsel. Dat de progressie der belastingen zou moeten worden afgeschaft, daarover heb ik niets gezegd. Ik heb gesproken over de waarde van het bezit en over bezitsspreiding. Wil men bezit vormen, dan moet dit mogelijk worden gemaakt. Men moet eerst een inkomen hebben om te kunnen afschrijven. Men moet geld hebben of huizen, bezit dus, om over de hoogte der afschrijvingen te kunnen gaan twisten. Ook mensen, die 80.000 gulden per jaar verdienen, hebben hun zorgen, maar ik praat daar niet doorlopend over, alleen bij wijze van voorbeeld, daar dergelijke punten naar voren worden gebracht. Ouderwets en nieuwerwets wisselen elkaar af in de maatschappij. De door de heer Roethof geëfende demagogische critiek is niet goed voor de liberale gedachtenwereld. Wie wil oordelen dient gezond inzicht in de maatschappelijke verhoudingen en begrip voor het standpunt van anderen te bezitten, niet te komen met argumenten, die geen steek houden, en zich te onthouden van cliché-critiek. De heer Ir.H.J.van Raalte (Hilversum) betreurt, dat in "Vrij-

heid en Democratie" geen verslagen van Partijraadsvergaderingen worden opgenomen. Ook zou hij in het weekblad meer melding gemaakt willen zien van afdelingsvergaderingen.

Een ander punt, dat de aandacht van de afdeling Hilversum had - aldus de heer van Raalte - is de ledenwervingsactie, welke door deze afdeling zeer is toegejuicht, maar waaraan toch wel enige moeilijkheden waren verbonden, die de ledenwervingscampagne niet hebben bevorderd. Spreker gelooft, dat dit niet de juiste gelegenheid is hierop in te gaan. Hij koestert de stellige verwachting, dat zal worden voortgegaan op de ingeslagen weg, en hij hoopt nog contact op te kunnen nemen over de technische moeilijkheden, die zich hebben voorgedaan.

Spr. memoreert tenslotte, dat op de vorige algemene vergadering door het Hoofdbestuur machtiging werd gevraagd om tot de Liberale Internationale toe te treden. Verwacht werd hierover in het weekblad iets te zullen vinden, doch hierover werd een diep stilzwijgen bewaard, hoewel dit toch een zeer belangrijke aangelegenheid is. Ook betreffende de reis van de Voorzitter en de heer Drs. Korthals naar de Freie Demokratische Partei werd niets in Vrijheid en Democratie opgenomen, zodat spr. volkomen in het duister tast omtrent datgene, wat daar is beslist. Destijds hebt U onze toestemming gevraagd - aldus spr. - om toe te treden tot deze internationale organisatie, teneinde te vermijden dat daarvoor nog eens een extra partijvergadering bijeengeroepen zou moeten worden. Daar hierover sindsdien niets werd gepubliceerd, moeten wij aannemen, dat de Partij nog niet tot de Internationale Liberale is toegetreden. Een deze kwestie betreffend door spr. ingezonden stuk voor het weekblad werd door de redactie van V. & D. geweigerd. Hoe staat het dan wel met de vrije meningsuiting? En wat betekent het commentaar van de F.D.P. op de reis van de Voorzitter en Drs. Korthals in de kranten? Er zijn echter nog een aantal punten, die spr. in dit verband naar voren zou willen brengen. Hoe staat de Freie Demokratische Partei tegenover de Duitse oorlogsmisdadigers, het ontsnapt Nederlands gespuis, de acte van Mannheim en de protectionistische spoorwegtarieven? Kunnen de heren, die naar de F.D.P. geweest zijn dit nu mededelen? Wat deze reis heeft opgeleverd is een volslagen raadsel.

De voorzitter antwoordt op de eerste opmerking van de heer van Raalte, dat de Partijraad een adviserend lichaam is, dat een besloten karakter draagt. Niet alles wat in de Partijraad wordt behandeld is voor publicatie geschikt; indien van haar vergaderingen verslagen in het weekblad zouden worden opgenomen zou dit de vertrouwelijke sfeer, waarin de leden vrijuit kunnen spreken, kunnen schaden.

Omtrent de Liberale Internationale kan ik de heer van Raalte mededelen - aldus de voorzitter - dat het Hoofdbestuur nog niet tot toetreding is overgegaan. De heer van Raalte meent, dat dit tot bezorgdheid aanleiding moet geven. Ik heb echter destijds alleen gezegd, dat deze zaak urgent zou kunnen worden in de loop der jaren. In dit verband achtte het Hoofdbestuur het noodzakelijk, dat het de bevoegdheid werd gegeven zich te kunnen aansluiten. Deze urgentie is niet ge-

bleken en zelfs heeft het Hoofdbestuur het niet nodig gevonden deze zaak in de Partijraad ter sprake te brengen, nu de ontwikkeling niet van dien aard is geweest, dat tot aansluiting werd besloten. Op verzoek van de Liberale Internationale heeft het Hoofdbestuur wel enkele waarnemers naar haar congressen gezonden. De heer Drs. Korthals en ik zijn naar Duitsland geweest om ons te oriënteren hoe Duitsland tegenover de liberale gedachte staat. Indien het allemaal zulke goede liberalen waren als de bondspresident, de heer Heuss, dan zou de keuze niet zo moeilijk zijn. Wat de publicatie in de kranten betreft, het was tevoren helemaal niet bekend, dat er iets van in de kranten zou komen. De publicatie was van Duitse zijde afkomstig. Ik ben zelf van dit communiqué erg geschrokken en heb direct in Groningen, waar ik voor het houden van een spreekbeurt vertoefde, gezegd hiervoor geen verantwoordelijkheid te kunnen aanvaarden.

De voorzitter stelt voor de bevoegdheid tot aansluiting nog maar even aan te houden; tot dusver werd er geen gebruik van gemaakt, maar dit zou alsnog nodig kunnen zijn. Niemand kan in de toekomst zien, er kunnen omstandigheden zijn dat wij ons wel willen aansluiten. Wordt het urgent, dan willen wij van onze machtiging tot aansluiting gebruik kunnen maken. Er is echter geen reden deze zaak te overhaasten. Wij kunnen vooralsnog beter waarnemers naar de congressen der Liberale Internationale zenden.

De heer Ir.H.J.van Raalte (Hilversum) dankt de voorzitter voor diens inlichtingen. Spr. merkt op, dat de voorzitter spreekt over de bevoegdheden van het Hoofdbestuur, maar hieraan bestaat twijfel. In de Statuten is geregeld hoe een algemene vergadering dient plaats te vinden; de afgevaardigden kunnen hun stem uitbrengen. Op de vorige algemene vergadering werden wij geheel onverwachts overvallen met het verzoek dit voorstel tot verlenen van de betreffende machtiging aan te nemen. Men is er mede accoord gegaan, maar spr. is van mening, dat dit punt op de beschrijvingsbrief had dienen te zijn opgenomen. Nu werd de noodtoestand toegepast, maar hiermede moet men toch voorzichtig zijn. Indien dit punt op de beschrijvingsbrief was geplaatst zou de zaak volkomen normaal en volgens de voorschriften zijn behandeld. Nu er geen urgentie bestaat om tot de Liberale Internationale toe te treden is dit noodrecht vervallen en daarmede, aldus spr., de aan het Hoofdbestuur verleende machtiging.

De voorzitter zegt, dat de heer van Raalte wel heel diep op de zaak ingaat. Er is niet over gedacht dit voorstel op de beschrijvingsbrief te zetten. Het is wel eens meer voorgekomen, dat bij urgentie een dergelijk onderwerp niet op de beschrijvingsbrief voorkomt. Echter behoeft dit niet tot ongerustheid over het beleid van het Hoofdbestuur aanleiding te geven. Volgens de voorzitter blijft de machtiging, zolang zij niet door de Algemene Vergadering wordt ingetrokken, van kracht.

De heer Mr.C.Greve ('s-Gravenhage) vraagt namens de afd. den Haag of de opbouw van het algemeen secretariaat niet tot ongerustheid aanleiding geeft. Is het secretariaat wel voldoende bezet en is de continuïteit ervan wel voldoende ge-

waarborgd? Er zijn enkele punten waarvoor spr. de aandacht vraagt, n.l.:

- 1) Wordt er rekening mede gehouden, dat de uitmuntende bekwaamheden van de heer Rutgers en vooral zijn grote parlementaire ervaring niet in een kort tijdsbestek en zeker niet binnen enkele maanden aan een andere kracht over te dragen zijn, zodat een eventuele jongere opvolger geruime tijd in deze vraagstukken zal moeten worden ingewerkt?
- 2) Gaarne verneemt spr. of er ook in de toekomst aan de propaganda zal worden gewerkt. De ledenwervingsactie is uitstekend geslaagd en deze propaganda is financieel volkomen verantwoord. Elk nieuw lid heeft ons ca. f.4.- gekost.
- 3) Zou het in verband met punt 2 niet gewenst zijn, dat naast de heer Rutgers een persoon te werk wordt gesteld, die zich speciaal toelegt op de propaganda en later eventueel de heer Rutgers zou kunnen opvolgen?

De voorzitter antwoordt, dat de door de heer Greve naar voren gebrachte punten de volle aandacht van het Hoofdbestuur hebben. Dit is echter ook een kwestie van de financiën. Er is nu een kleine commissie benoemd, die zich over deze vraagstukken zal laten voorlichten. Wat er ten deze besloten zal worden hangt echter voor een zeer groot deel af van onze financiële middelen.

Mevrouw J. Ebens-de Vries (Arnhem) zegt de tolk te zijn van enkele groepen, die niet geheel bevredigd zijn door de inhoud van het weekblad. Een van de geuite bezwaren - aldus Mevr. Ebens - is het feit, dat het blad maandenlang in beslag werd genomen door beschouwingen over de verkiezingsuitslagen, waardoor andere artikelen op plaatsing moesten wachten. Zo werd b.v. het verslag van de drie eerste weekends van het studie-centrum in Epe, gehouden in Mei, eerst begin Augustus gepubliceerd. Uit middenstandskringen werd de klacht vernomen, dat specifieke middenstandsproblemen zo sporadisch in het weekblad worden behandeld. Indien men de middenstand aan de partij wil binden, zal het nodig zijn ook in het orgaan tot uitdrukking te brengen, dat de middenstandsbelangen het partijbestuur ter harte gaan. De middenstanders in onze afdeling zouden daarom gaarne zien, dat in het weekblad een vaste rubriek voor de middenstand komt.

Een tweede groep, die zich tekort voelt gedaan, is de organisatie "Vrouwen in de V.V.D." Weliswaar is haar in theorie een plaats in het blad toegekend, maar in de praktijk komt het meestal daarop neer, dat de vrouwen met een overgeschoten hoekje genoegen moeten nemen. Indien naar het oordeel van de redactie algemene artikelen belangrijker zijn dan de artikelen van de Vrouwen-organisatie, dan moeten deze laatsten hiervoor wijken. Zo werd o.a. een bericht over de oprichting van een plaatselijke afdeling van de "Vrouwen in de V.V.D." in Januari nog steeds niet opgenomen. Verder hebben de "Vrouwen in de V.V.D." de wens, dat haar artikelen ongewijzigd gepubliceerd worden, en dat eventuele bekortingen in overleg met de schrijfster geschieden. Wij zijn - aldus spr. - tot de conclusie gekomen, dat de zo nodige schakel tussen Hoofdbestuur en redactie ontbreekt. Wij zouden verder ook graag zien, dat een der vrouwelijke partijleden als actief redactielid wordt opgenomen. Persoonlijk lees ik steeds graag de rubriek "Deze Burger", maar ik zou het appreciëren, indien in de toekomst ook wat meer de stem van "Deze Burgeres" zal

worden gehoord. Dit is geen critiek op de hoofdredacteur, maar op degenen, die de eerste keuze uit de artikelen doen en op de opmaak van het blad, dat met dezelfde kosten aantrekkelijker zou kunnen zijn.

De voorzitter verzoekt de hoofdredacteur zoveel mogelijk met de naar voren gebrachte wensen rekening te houden.

De heer Mr. J. G. Bettink (Haarlem) merkt op, dat het werk-program op verschillende punten is verouderd, o.a. de paragraaf over de sociale voorzieningen. De verkiezingspropaganda was goed opgezet, maar men dient meer aandacht te schenken aan de velen, die zich in de F.v.d.A. niet meer thuis voelen.

De voorzitter zegt toe, dat dit nader onder de loupe zal worden genomen.

De heer J. de Jong IJzn. (Sliedrecht) zegt, dat hij na alle opbouwende en afbrekende critiek een woord van lof wil brengen aan het secretariaat voor het werk in de afgelopen jaren gedaan. Spr. heeft het genoeg ter plaatse een lijstje met een tiental nieuwe leden aan de secretaris te overhandigen (applaus).

De voorzitter dankt de heer de Jong voor zijn vriendelijke woorden en zijn activiteit ten aanzien van de ledenwervingsactie.

Aan de orde is punt 10 van de Agenda: Rondvraag.

Daar de afdelingen Amsterdam en Haarlem, die voor dit punt hadden ingeschreven, niet meer aanwezig zijn, schorst de voorzitter de vergadering tot de volgende ochtend.

Op Zaterdagochtend 20 Maart te ongeveer 10 uur heropent de voorzitter de vergadering. Aan de orde is allereerst punt 11 van de Agenda: Benoeming van een voorzitter, wegens periodieke aftreding van de heer Prof. Mr. P. J. Oud te Rotterdam. Als enig candidaat is gesteld Prof. Mr. P. J. Oud te Rotterdam door de afdeling Rotterdam. Prof. Oud wordt bij acclamatie als voorzitter herbenoemd. De vergadering begroet deze herbenoeming met applaus en de voorzitter dankt voor het vertrouwen, dat wederom in hem gesteld wordt en waarvoor hij zeer erkentelijk is.

Punt 12 van de Agenda is dan aan de orde: Benoeming van een lid van het Dagelijks Bestuur, wegens periodieke aftreding van de heer T. J. Twijnstra te Bilthoven. Als enig candidaat is gesteld door de afdeling Rotterdam de heer T. J. Twijnstra te Bilthoven. De heer Twijnstra wordt bij acclamatie als lid van het Dagelijks Bestuur herbenoemd. De vergadering begroet ook deze herbenoeming met applaus. De voorzitter wenst de heer Twijnstra geluk met zijn herbenoeming en met het in hem gestelde vertrouwen.

De voorzitter gaat over tot punt 13 van de Agenda: Benoeming van een Commissie van Beroep.

Bij acclamatie worden herbenoemd tot:

voorzitter:	Prof. Mr. R. P. Cleveringa	- Leiden
leden	: Mr. J. Drost	- Rotterdam
	Mr. S. Rink	- Velp

Bij acclamatie worden tot plaatsvervangende leden benoemd:

Mr. H. A. Wassenbergh	- Amsterdam
Mr. J. A. Willinge Gratama	- Zwolle
Mr. G. Vonk	- Haarlem

Daarna wordt overgegaan tot punt 14 van de Agenda: Benoeming van een Commissie voor de Reglementen.

Bij acclamatie worden herbenoemd tot:

voorzitter: Mr. Dr. H. Fortuin - Hilversum
leden : Mr. J. J. Oyeveaar - Leidschendam
Mr. J. G. Bettink - Haarlem

Bij acclamatie worden tot plaatsvervangende leden (her)benoemd:

Dr. W. L. Groeneveld Meyer - 's-Gravenhage (aftredend)
Mr. J. J. C. R. van der Bilt - Amsterdam (idem)
Ir. H. J. van Raalte - Hilversum

De voorzitter neemt dan in behandeling punt 15 van de Agenda: Benoeming van 4 leden van het Hoofdbestuur. De voorzitter geeft het woord aan de verschillende sprekers teneinde de gestelde kandidaten aan te bevelen.

De heer Mr. H. S. Siebers (Groningen) merkt op, dat hij niet het woord zal voeren om een candidaat aan te bevelen, doch dat hij spreekt namens een aantal afgevaardigden, die de vraag stellen, of niet in de door het overlijden van Jhr. Mr. W. L. Schorer ontstane vacature dient te worden voorzien. De heer Siebers vraagt het Hoofdbestuur, of er bezwaar tegen bestaat ditmaal drie kandidaten te verkiezen in de twee openvallende plaatsen. Spr. meent, dat het Hoofdbestuur niet in overeenstemming met de reglementen handelt, indien in deze opengekomen plaats niet wordt voorzien.

De voorzitter zegt, dat hij een verzuim heeft te herstellen en wel dit, dat de heer Korthals hedenmorgen de algemene vergadering niet kan bijwonen, daar zijn aanwezigheid vereist wordt op een vergadering van de Commissie voor Buitenlandse Zaken van de Tweede Kamer. De heer Korthals hoopt echter vanmiddag wel aanwezig te zijn.

Naar aanleiding van het verzoek van de heer Mr. Siebers deelt de voorzitter mede, dat krachtens een besluit van de Algemene Vergadering van 1949 in tussentijds ontstane vacatures niet zal worden voorzien, totdat het aantal Hoofdbestuursleden, niet tevens lid van het Dagelijks Bestuur, tot het getal van 14 zal zijn teruggebracht. Men zou op dit besluit kunnen terugkomen, maar dan zou dit punt nu toch niet aan de orde zijn, daar de heer Schorer pas zeer kort geleden is overleden en men dan toch eerst de afdelingen gelegenheid zou moeten geven kandidaten te stellen. Er is echter op het ogenblik geen aanleiding hiertoe over te gaan, zodat de voorzitter voorstelt zich aan de agenda te houden.

Ir. E. Biewenga (Assen) merkt op, dat bij de verkiezing van Hoofdbestuursleden geen gevoelens van sentiment een rol moeten spelen, maar dat wij op de openvallende plaatsen de beste mensen moeten hebben. De door de afdeling Assen candidaat gestelde Ir. L. G. Oldenbanning neemt een leidende functie in de landbouworganisatie in. De landbouw is in het Hoofdbestuur zwak vertegenwoordigd. Ir. Oldenbanning is nog een jeugdige kracht, die desondanks beschikt over grote ervaring op organisatorisch en economisch gebied, terwijl ook onderwijs en jeugdorganisatie zijn grote belangstelling hebben. Hij beschikt over een scherp oordeel en initiatief. De heer Biewenga beveelt de heer Oldenbanning in

de aandacht der vergadering aan.

De heer D.W.Dettmeijer ('s-Gravenhage) merkt op, dat hij nog nooit bij Hoofdbestuursverkiezingen het woord heeft gevoerd om een candidaat aan te bevelen. Dat ik het thans wel doe - aldus spr. - is, omdat ik meen dat in het belang van de Partij gestemd moet worden op Mr. van Gilse, candidaat gesteld door de afdelingen 's-Gravenhage en Rotterdam. Het is van groot belang, dat in het Hoofdbestuur mensen zitting hebben, die buiten de Partij ook bekend zijn. Mr. van Gilse is leider van de debating-club den Haag van de V.V.D.; hij is voorzitter van de afdeling den Haag geweest. Ik acht het van groot belang voor de vele kiezers, die wel op ons stemmen, maar geen lid zijn, dat in ons Hoofdbestuur mensen zitting hebben, die in den lande bekend zijn. Ik doe dan ook een dringend beroep op de vergadering haar stem uit te brengen op de heer van Gilse, die in brede kring groot vertrouwen geniet en goed bekend is.

De heer J.K.Fredrikze (Arnhem) zou als candidaat willen aanbevelen Mr.S.Willinge Gratama uit Wapenveld, advocaat te Zwolle. Op wat de heer Dettmeijer omtrent de persoon van de heer van Gilse naar voren heeft gebracht - aldus de heer Fredrikze - wil ik niets afdingen, maar de heer Dettmeijer heeft daarbij toch argumenten aangevoerd, zoals een belangrijke figuur te zijn, algemeen bekend in den lande, welke bij verkiezing van een Hoofdbestuurslid geen argument mogen zijn. Ik geef toe, dat het een belangrijk argument is, maar wij hebben toch voldoende personen van algemene bekendheid in ons Hoofdbestuur, dat het ons daaraan niet zal ontbreken. De taak, die het Hoofdbestuur heeft, is voor een belangrijk gedeelte een organisatorische. Naar buiten is het belangrijk, dat de leden van de vertegenwoordigende lichamen figuren zijn, die voldoende bekendheid hebben, maar in het Hoofdbestuur moeten toch mensen zijn, die inderdaad tijd beschikbaar kunnen stellen, die initiatief en organisatietalent bezitten. Daarom zou ik de heer Willinge Gratama uit Wapenveld in Uw aandacht willen aanbevelen. Wij weten uit ervaring, dat de heer Willinge Gratama een zodanig Hoofdbestuurslid zal zijn; hij is verschillende malen op het spreekgestoelte gezien en gehoord en wij herinneren ons de aangename en prettige wijze van bemiddelen tussen de verschillende meningen, zoals dit gebeurde tijdens de bijeenkomsten van het studiecentrum te Epe, hetwelk een groot succes is geworden en aan zijn initiatief te danken is. Er was hiervoor geld nodig en dit heeft de heer Willinge Gratama voor een zeer groot gedeelte alleen bijeengebracht. Deze candidaat is een figuur die door zijn initiatief de mensen tot daden weet te brengen. Ik wil niets afdingen op de andere kandidaten, maar de heer Willinge Gratama is het waard in de aandacht aanbevolen te worden.

De heer Mr.C.Greve ('s-Gravenhage) zegt, dat de heer van Gilse candidaat gesteld werd door de afdelingen den Haag en Rotterdam in de plaats van het aftredende Hoofdbestuurslid, de heer Inden. Wat de bezwaren tegen de leeftijd van de heer van Gilse betreft merkt de heer Greve op, dat deze candidaat toch 20 jaren jonger is dan de voorzitter. Hij komt - aldus spr. - uit het Noorden, zodat hij ook kijk heeft op de toestanden aldaar, terwijl hij in de provincie Zuid-Holland een bekende figuur is. Spr. beveelt de heer van Gilse warm als candidaat aan.

De heer D. Wieringa (Haarlem) zou voor de twee openvallende plaatsen als eerste kandidaat willen aanbevelen de heer Mr. J. G. Bettink te Haarlem; deze kandidaat is geen onbekende in de V.V.D. Hij heeft altijd grote interesse voor de jongeren getoond, heeft medegewerkt aan de oprichting van de J.O.V.D., is secretaris geweest van het Comité-Oud en is sedert 1949 gemeenteraadslid. Speciaal sociale problemen en de sport hebben zijn aandacht. Zijn organisatorisch talent blijkt o.a. uit zijn reisleiderschap van de Ned. Reisvereniging. De heer Bettink is kandidaat voor de Provinciale Staten. Hij heeft steeds blijk gegeven van zeer grote werkkraft en initiatief. Hij is belast geweest met de leiding der afdelingen Haarlem en Bloemendaal, heeft echter door wijziging van het reglement thans niet langer zitting in het bestuur, doch is nu voorzitter van het wijkcomité Haarlem. De afdeling Haarlem meent op grond hiervan de heer Bettink als kandidaat te kunnen aanbevelen.

Als tweede kandidaat voor de opengevallen plaats meent deze afdeling te kunnen aanbevelen Mevrouw H. A. A. L. de Vries-van der Hardt Aberson te Hengelo, die in het Oosten des lands zowel voor de partij in het algemeen als voor de "Vrouwen in de V.V.D." in het bijzonder zulk nuttig werk heeft verricht. Spr. vestigt de aandacht op de snelle politieke carrière, die Mevrouw de Vries in Twente heeft gemaakt. De afdeling Haarlem acht haar een waardig lid van het Hoofdbestuur, zodat zij een beroep doet op de vergadering om haar stem uit te brengen op Mevrouw de Vries-van der Hardt Aberson.

De heer P. E. Salverda (Enschede) wil zich, na hetgeen door de vorige spreker is gezegd, slechts tot enkele woorden beperken. Ook deze spreker vestigt de aandacht op de snelle politieke carrière van Mevrouw de Vries-van der Hardt Aberson en beveelt deze candidate eveneens warm in de aandacht van de vergadering aan.

De heer Mr. H. P. Beets (Nijmegen), wegens verhindering van Mr. van Balen Walter het woord voerende, deelt mede, dat de door de afdeling Zutphen voorgestelde candidate, Mevrouw H. Modderman-Ribbius te Nijmegen, zich heeft teruggetrokken. In haar plaats beveelt hij Mevrouw Mr. J. L. M. Toxopeus Pott te Oterdum in de aandacht der vergadering aan.

De heer A. J. Tom (Zwolle) ondersteunt ten volle de kandidaatstelling van de heer Willinge Gratama, die tot de jongeren in de partij behoort. Wij hopen van harte - aldus de heer Tom - deze kandidaat in het Hoofdbestuur te krijgen.

De voorzitter maakt hierna de samenstelling van het stembureau bekend, t.w.:

voorzitter:	Ir. A. Voet	- Groningen
leden :	Mej. Mr. M. Gooszen	- Rotterdam
	W. D. Janzen	- Harlingen
	Mr. T. H. Rijnberg	- Bergen (N.H.)
	E. Scholte Ubink	- den Haag
	B. Vinkenborg	- Doetinchem

die tezamen met het Algemeen Secretariaat de stemmen zullen tellen.

De vergadering gaat dan tot stemming over.

Hierna leest de voorzitter het telegram voor, dat naar aanleiding van het door ons aan H.M. de Koningin gezonden telegram van de particulier secretaris van Hare Majesteit werd ontvangen, luidende: "De Koningin draagt mij op haar vriendelijke dank over te brengen voor de gevoelens van aanhankelijkheid en trouw geuit in Uw telegram".

Vervolgens houdt de heer Prof. Mr. A. N. Molenaar, Lid van de Eerste Kamer der Staten-Generaal, een inleiding over "De Publiekrechtelijke Bedrijfsorganisatie", die als Bijlage IV bij de notulen is gevoegd.

Nadat de voorzitter Prof. Molenaar een woord van dank heeft gebracht voor de door hem gehouden inleiding, wordt de gelegenheid geopend hierover met Prof. Molenaar in gedachtenwisseling te treden.

De heer T. J. Twijnstra (Bilthoven) zegt zeer dankbaar te zijn, dat Prof. Molenaar in deze vergadering de P. B. O.-gedachte op zulk een constructieve wijze heeft behandeld. Ik zou geen aanleiding hebben - aldus de heer Twijnstra - iets in het midden te brengen, ware het niet dat ik op twee punten van mening verschilde.

Punt 1. De heer Molenaar zeide, dat hij meent, dat het onjuist is bedrijfsschappen in te stellen met betrekkelijk geringe bevoegdheden. Hiermede ben ik het niet helemaal eens. Zij behoeven ~~nu~~ niet bepaald heel weinig bevoegdheden te hebben, maar het is zeer wel mogelijk, indien bedrijfsschappen zouden worden opgericht zonder grote bevoegdheden, zulks in overeenstemming met de gedachte deze dingen te laten rijpen. Wat is het meest belangrijke van deze organisatie? Dit, dat werkgevers- en werknemersorganisaties samen om één tafel zitten, óók wanneer de bevoegdheden gering zijn.

Als punt 2 noem ik het beslissen door het bestuur zonder "last of ruggespraak". Het is niet zo, dat in de wet bepaald is, dat de leden geen ruggespraak mogen houden met hun adhaerenten, men kan zich niet voorstellen, dat werkgeversafgevaardigden geen voeling zouden mogen houden met hun collega's. Zo staat het ook niet in de wet. Er staat, dat de besturen in deze organisatie stemmen zonder last of ruggespraak. Ik acht dit een buitengewoon belangrijke bepaling juist omdat werkgevers en werknemers om dezelfde tafel zitten. Het zou ertoe kunnen leiden, dat deze bestuursleden als mandatarissen daar zitten en stemmen over hun opdrachtgevers. Dat is in tegenspraak met het zitten om één tafel en het leren van elkander. Wel degelijk kunnen de vrije organisaties overleg plegen over hetgeen in het bestuur van een lichaam van de P. B. O. aan de orde is. Dit zijn de twee opmerkingen, die ik wil maken, omdat zij belangrijk zijn voor deze organen.

De heer F. J. Melzer (Breda) verzoekt, na Prof. Molenaar voor zijn inleiding bedankt te hebben, om publicatie van deze inleiding in brochure-vorm en opneming in het weekblad.

De heer J. van Leeuwen (Rotterdam) merkt na een woord van dank aan Prof. Molenaar op, dat hij niet zonder enige emotie naar deze inleiding heeft geluisterd. De door Prof. Molenaar geuite bezwaren zijn juist die, waartegen de afdeling Rotterdam

op bescheiden wijze heeft gewaarschuwd. De heer van Leeuwen kan de P.B.O. niet anders zien, dan als een typisch nazistische organisatie, een organisatie, die onvermijdelijk moet voeren tot een soort dictatuur in een of andere vorm. De voordelen, die Prof. Molenaar heeft opgenoemd, zijn er inderdaad, doch de heer van Leeuwen is er niet van overtuigd, dat deze niet op andere wijze kunnen worden bereikt, zonder deze dure bedrijfsorganisatie, want deze nieuwe bedrijfslichamen brengen hoge lasten en weinig resultaat. Ik ben n.l. van oordeel - zegt de heer van Leeuwen - dat wij op de goede weg zijn en dat er wegen zijn tot groeiend contact tussen werkgevers en arbeiders, ook zonder P.B.O. en zonder dat de vakverenigingen zich daar al ongerust over maken. Deze vakverenigingen slaan zich altijd op de borst, als zouden zij de arbeiders vertegenwoordigen, maar nog geen 50% van de arbeiders is werkelijk georganiseerd in deze vakverenigingsbonden. En dat deze mensen daar niet allemaal in georganiseerd zijn is geen kwestie van sloomheid, maar van het feit, dat de meer ontwikkelde arbeiders, speciaal uit de metaalnijverheid, er niets meer voor voelen om aan de hand van de vakverenigingen te lopen, omdat deze te veel verambtenaard zijn en dus te ver van hen af staan en zij dus beter met de baas zelf kunnen gaan praten, dan door middel van deze personen. Ik had de indruk dat wij al zeer goed op weg waren; dit zijn echter de bezwaren.

De heer H. Hali (Ede) wil zich gaarne aansluiten bij het laatste gedeelte van de inleiding van Prof. Molenaar, hetwelk handelt over de samenwerking tussen werkgevers en werknemers. De praktijk wijst uit, dat deze samenwerking op hoge prijs wordt gesteld, echter wordt gevoeld, dat het contact met de bazen door middel van de vakverenigingen te los is en voor de arbeiders zo weinig betekent. Zij willen wel medewerken en medeleven met wat er in de bedrijfsgemeenschap gebeurt, maar men zal dan toch beter het contact in de onderneming tot stand kunnen brengen. Spr. wijst op de ontwikkeling in West-Duitsland in de kolen- en staalindustrie, waar men zelfs arbeidersvertegenwoordigers als commissarissen in de vennootschap ziet optreden. Spr. heeft niet zo erg veel fiducia in de P.B.O.; men moet er maar het beste van maken.

Naar aanleiding van het meningsverschil Romme-van der Ven over de toepassing van het stakingsrecht na totstandkoming van de P.B.O. zou spr. gaarne Lde zienswijze van Prof. Molenaar op dit punt vernemen.

De heer F.L. van der Leeuw ('s-Gravenhage) dankt het Hoofdbestuur voor het aan de orde stellen van dit belangrijke onderwerp. In en buiten de partij - aldus de heer van der Leeuw - zal men nu kunnen vaststellen, dat het een legende is, dat de V.V.D. principieel tegen de P.B.O. zou zijn. Uit de reacties in deze vergadering zou men kunnen afleiden, dat de meningen niet altijd gedeeld worden; er waren en er zijn nog steeds bepaalde bezwaren tegen de bestaande wettelijke regeling en in sommige opzichten tegen haar toepassing. Spr. herinnert zich nog de dag toen de P.B.O. in de Tweede Kamer aan de orde kwam en de Kamer met slechts 11 stemmen vóór het amendement Cornelissen verwierp, dat beoogde de bedrijfsgenoten zelf de bestuursleden te doen kiezen. Spr. zag toen al aankomen, dat de P.B.O. grote moeilijkheden tegemoet zou gaan en dit is uitgekomen ook. Zij leeft niet, noch bij de ondernemers, noch bij de arbeiders; zij zien haar als

L o.m.

iets kunstmatig, waaraan zij zelf geen deel hebben en zij verfoeien het onderonsje achter de schermen van de bestuursvergadering. Zolang dit niet door keuze van een ander systeem in democratische zin verandert, zal de P.B.O. op kunstbenen blijven strompelen (instemming). Het gesol met de sociale bevoegdheden (de schildersclausule) stuit spr. ook tegen de borst. In ondernemerskringen voelt men zich bekocht, omdat tegenover de bereidheid tot het doen verlenen van economische medezeggenschap aan de arbeiders niets komt te staan. De arbeiderscentrales hadden een loyaal standpunt moeten innemen en niet moeten tornen aan de sociale bevoegdheden, welke Prof. Molenaar terecht van primaire betekenis noemde. Verder wilde spr. erop wijzen, dat de Regering de innerlijke leegte tracht te maskeren door steeds meer wetten ter uitvoering aan de S.E.R. of lagere bedrijfsorganen op te dragen. Aldus schijnt de P.B.O. niet alleen gewichtiger dan zij in werkelijkheid is, maar bovendien onttrekt men in feite het uitvoeringsbeleid aan de contrôle der Staten-Generaal. Spr. vraagt zich af of, waar de P.B.O. ten doel heeft verschillende overheidstaken door bedrijfsorganen te doen overnemen, in dit kader dan wel het bestaan van een Sociale Verzekeringsraad naast de S.E.R. past. Zou deze geen onderdeel van de S.E.R. moeten zijn? Men moet ook in de publiekrechtelijke sfeer waken tegen overorganisatie. Spr. wijst er op, dat de Regering door de benoeming van de zgn. Kroonleden van de S.E.R. de verhoudingen in dit lichaam kan beïnvloeden. Gelet op het aantal georganiseerden en op het niet onder de drie zuilen vallende deel der arbeiders, is de arbeidersvertegenwoordiging eenzijdig vastgesteld. Het kan de P.B.O. ~~max~~ niet ten goede komen als zovelen er buiten gehouden worden. Bovendien wekt het streven van het N.V.V. om alle werknemers in één bedrijfstak, ongeacht hun functie, in één bedrijfsbond te organiseren, terecht weerstanden op, zowel bij arbeiders als bij ondernemers, die met deze bonden moeten samenwerken. Als voorbeeld noemde spr. de moeilijkheden bij het samenstellen van bedrijfscommissies en ondernemingsraden in het perswezen, waar aan arbeiderszijde de grafische bonden het veel talrijker administratieve en journalistieke personeel in de hoek trachten te drukken. Met betrekking tot de voorkeur voor de algemeen verbindend verklaring van de Collectieve Arbeidsovereenkomst van Prof. Molenaar merkt spr. op, dat de privaatrechtelijke binding daarvoor toch in de publiekrechtelijke sfeer komt. Het uitvoerende orgaan, b.v. de vakraad, zal dan ook over een bureau-apparaat dienen te beschikken en voor de instandhouding hiervan bijdragen moeten heffen.

De voorzitter geeft hierna het woord aan Prof. Molenaar, teneinde de sprekers te antwoorden.

De heer Hali antwoordend naar aanleiding van de vraag inzake het stakingsrecht, wijst Prof. Molenaar op een uitspraak van de president van de Rotterdamse Rechtbank, die stakers, tegen een beslissing van het College van Rijksbemiddelaars in, gelastte weer aan het werk te gaan. Bij een dergelijke uitspraak kan b.v. bepaald worden, dat een bepaalde dwangsom, b.v. f.100.- per dag, bij niet gevolg geven aan deze uitspraak betaald moet worden. Zo zal ook staken tegen een verordening van een bedrijfschap onrechtmatig kunnen worden geacht.

De heer Twijnstra beantwoordend geeft Prof. Molenaar toe, dat in de wet alleen gesproken wordt van het stemmen zonder last of ruggespraak, maar - Zegt spreker - de wijze van stemmen wordt beïnvloed door de discussies.

Wat het instellen van bedrijfsschappen met geringe bevoegdheden betreft, geeft spr. toe, dat er iets voor te zeggen zou zijn deze bevoegdheden in het begin maar zo klein mogelijk te houden, als het maar om een enkel geval ging, maar nu het regel is vrees spr., dat het instellen van zodanige bedrijfsschappen tot teleurstelling zal leiden.

Naar aanleiding van de opmerkingen van de heer van Leeuwen erkent Prof. Molenaar, dat de bezwaren van de afdeling Rotterdam altijd hebben bestaan, maar het is niet juist, dat de door de afdeling gevreesde bezwaren in de praktijk zijn gebleken. In de praktijk zijn geheel andere moeilijkheden gerezen, moeilijkheden waar tevoren totaal niet aan was gedacht en deze bezwaren zijn wel geheel andere dan de door de ~~van~~ heer van Leeuwen genoemde.

In de praktijk van het bedrijfsleven ontstaat door de samenwerking van werkgevers en werknemers geleidelijk een andere geest en deze ontwikkeling moeten wij stimuleren. Op sociaal gebied ligt de grote waarde en ook de toekomst van de P.B.O. Waar de heer van Leeuwen uitdrukkelijk betoogt, dat een dringende noodzaak tot vernieuwing bestaat, moeten wij ons juist niet door de moeilijkheden laten ontmoedigen, maar doorzetten en de bezwaren zien op te lossen.

Naar aanleiding van het betoog van de heer van der Leeuw zegt Prof. Molenaar, dat hij over de invloed van de Kroonleden in de S.E.R. geen oordeel heeft. De Sociale Verzekeringsraad is een geheel ander college. De S.E.R. is een adviserend lichaam, terwijl de Sociale Verzekeringsraad toezicht uitoefent op de uitvoering der sociale verzekeringswetten. Wat de drie-zuilenorganisatie in de P.B.O. betreft, dit bezwaar doet zich ook voor bij de ondernemingsraden, waarin men alleen bij uitzondering kandidaten kan stellen buiten de vakverenigingen om. Betreffende het verkrijgen van de benodigde geldmiddelen tot instandhouding der bureaux van de vakraden zegt Prof. Molenaar, dat er geen bezwaar bestaat deze middelen via een redelijke heffing te verkrijgen; dit kan bij een verbindendverklaring worden geregeld.

Wat het amendement-Cornelissen betreft is spr. blij, dat in de Eerste Kamer hierover niet gestemd behoefde te worden, want met alle waardering voor de goede bedoeling zou verkiezing van bestuursleden door de bedrijfsgenoten rechtstreeks leiden tot een politieke strijd om de zetels. Bij de P.B.O. gaat het om rechtsvorming buiten de politieke sfeer.

Spr. zegt voorts, dat gebleken is, dat een deel der arbeidersorganisaties niet bereid is mede te werken aan het toekennen van sociale bevoegdheden; men wil deze afhankelijk stellen van het verwerven van economische bevoegdheden. Prof. Molenaar acht dit een onjuist standpunt; ondernemers en arbeiders moeten allen medewerken, daar waar rijpheid bestaat. Op economisch gebied is die er - behalve in de landbouw - bijna niet.

Naarmate de P.B.O. groeit - aldus spr. - zal het Parlement er zijn vingers vanaf moeten houden, er dus geen bemoeienis meer

mee dienen te hebben. Spr. zou het verkeerd achten, indien discussies, welke in het bedrijfsleven niet tot het gewenste resultaat leidden, in een der Kamers worden voortgezet, zoals met betrekking tot de Mijndustrieraad is geschied. Ik zie de zaak zo - zegt Prof. Molenaar - dat men in het bedrijfsleven met de arbeiders op basis van wet tot zaken tracht te komen.

Prof. Molenaar zegt voorts, dat er inderdaad bezwaren tegen de gang van zaken met de P.B.O. bestaan; deze zullen in de eerste tijd de ontwikkeling van de P.B.O. belemmeren. Hier ligt een taak voor de toporganen van het bedrijfsleven; zij zouden goed doen eens bij elkaar te komen om op grond van de opgedane ervaringen tot een oplossing voor de moeilijkheden te komen, waarbij zij zich de wezenlijke beginselen, waarop deze bedrijfsorganisaties zijn gebaseerd, dienen te realiseren.

Er zijn een aantal problemen, die belemmerend werken. Hieronder is te noemen de noodzakelijkheid van een democratische procedure; de collectieve arbeidsovereenkomst heeft inderdaad in dit opzicht veel voor op P.B.O.-verordeningen. Ik vraag mij af - zegt Prof. Molenaar - of mijn suggestie, om het stemmen zonder last of ruggespraak te laten vervallen, niet ernstig dient overwogen te worden. Ook de vraag van een gequalificeerde meerderheid zowel aan de zijde van werkgevers als aan die van werknemers, kan aan de orde worden gesteld, waarbij ook verhoging van de 2/3 meerderheid van alle bestuursleden kan worden overwogen. Voorts zal men ook voldoende oog moeten hebben voor het feit, dat er behalve de nu erkende vakcentrales ook organisaties kunnen zijn, die men niet buiten de deur mag houden, daar een groot deel der arbeiders niet georganiseerd is.

Men moet van het standpunt uitgaan, dat wanneer wij de geest in de gehele bedrijfstak en in de verschillende ondernemingen willen versterken, dan ook die mensen daarbij moeten worden betrokken - misschien door hen er in op te nemen - die nog niet genegen zijn de gedachte van de klassestrijd van zich af te zetten, en dat ook zij en het bedrijfsleven gebaat zijn bij samenwerking. Deze elementen, die ver van de geordende maatschappij afstaan, de arbeiders, die zich opsluit in zijn eigen woonwijk - men denke aan Haveman's "De ongeschoolde arbeider" - moeten ook worden betrokken in de bedrijfschappen.

Wat de bevoegdheden betreft, is het een verstandige politiek deze te doseren. Neemt men die bevoegdheden te ruim, dan komt men, zonder dat Regering en Parlement het willen, tot kartelpolitiek, waardoor de gehele bedrijfsorganisatie zou kunnen mislukken. In deze dosering van bevoegdheden, in de beperking van de taak van de P.B.O. vooral aan economische kant, ligt een taak voor het bedrijfsleven; dit is geen taak voor de Regering en zeker niet voor de Minister van Publiekrechtelijke Bedrijfsorganisatie. Het doel, dat wij voor ogen hebben is, dat het bedrijfsleven naar eigen inzicht, roeping en visie hier een eigen opdracht heeft te vervullen (applaus).

De voorzitter dankt Prof. Molenaar en de sprekers, die aan het debat hebben deelgenomen. Zij waren het niet altijd eens - aldus de voorzitter - doch wij zijn verheugd, dat Prof. Molenaar hen in de gelegenheid stelde hun standpunt kenbaar te maken

en wij zijn er zeker van hierover een vruchtbare gedachtenwisseling te hebben gehad.

De voorzitter zegt voorts, dat indien Prof. Molenaar de door hem gehouden inleiding op schrift zou kunnen geven, deze zou kunnen worden gepubliceerd in het weekblad, hetgeen door Prof. Molenaar wordt toegezegd.

De vergadering wordt dan gesloten voor een lunchpauze.

Zaterdag om 14 uur heropent de voorzitter wederom de vergadering.

Aan de orde is punt 17 van de Agenda: Bespreking van het beleid der Kamerfracties, waarvoor verschillende sprekers zich reeds tevoren bij het secretariaat hebben opgegeven.

Wegens afwezigheid van de vertegenwoordigers van de afdeling Delfzijl kan het door haar opgegeven vraagpunt niet aan de orde komen.

Ds. J. H. Ritzema Bos (Doetinchem) zegt: "Wanneer ik hier het woord heb gevraagd bij de bespreking van het beleid der Kamerfracties, dan is dat in de allereerste plaats om enige woorden van dank en vooral grote waardering te uiten tot onze Tweede Kamerfractie, en wel zeer in het bijzonder tot de heer Ritmeester, die bij de begroting van Buitenlandse Zaken op 16 en 17 December 1953 op zo voortreffelijke wijze wederom is opgekomen voor het goede recht van onze Ambonese broeders. Afgezien nog van het feit, dat in deze rede de feiten zo sterk naar voren zijn gebracht, stent het zozeer tot dankbaarheid, dat de heer Ritmeester als uitgangspunt neemt het recht en de rechtvaardigheid, de noodzakelijke voorwaarden voor een democratische staat. En het is met het recht, neergelegd in internationaal-rechtelijke overeenkomsten, dat de verwezenlijking van het hun beloofde zelfbeschikkingsrecht der Zuid-Molukkers ten nauwste verband houdt, zoals ook bij herhaling is gebleken uit de rechterlijke vonnissen, zowel hier te lande als in Nieuw-Guinea.

Het is dan ook op verzoek van mijn Ambonese vrienden, dat ik hier wederom, namens hen, getuig van mijn oprechte dankbaarheid voor de vele goede woorden door onze Kamerfractie, bij monde van de heer Ritmeester, aan hun zaak gewijd.

Er is echter nog een ding, waarop ik zou willen wijzen en wel op de verklaring van Minister Luns, afgelegd op 17 December in de Tweede Kamer. Volgens deze verklaring is de uitroeping van de RMS niet rechtmatig geweest, omdat zij een verzet betekende tegen het wettige gezag van de RVSI, die toen nog bestond. En verder, omdat de deelstaat Oost-Indonesië, waartoe de Z.M. behoorden, zich bij monde van haar vertegenwoordigend lichaam heeft neergelegd bij de onzetting van de RVSI in een eenheidsstaat. Derhalve hadden de Z.M., op grond van art. 2 der Overgangsovereenkomst, niet het recht eigenmachtig uit de RVSI te treden.

Gesteld dat dit juist ware: dan meet de Regering met twee maten, door de onrechtmatige daad der RMS niet, maar de onrechtmatige Eenheidsstaat RI wél te erkennen. In zijn rede in de Tweede Kamer van 25 Mei 1950 heeft dan ook Prof. Oud gesteld: "Wanneer men zou zeggen, dat de afscheiding van de Z.M. en het uitroepen van een zelfstandige republiek op zichzelf een revolutionaire daad is, dan ben ik bereid dat toe te geven, maar dan

is dat een revolutionaire daad door een revolutionaire daad in het leven geroepen, waardoor hij onder de omstandigheden wellicht antirevolutionair zou kunnen zijn". Ik moge hier op twee dingen wijzen, temeer waar straks in de Eerste Kamer over deze aangelegenheid wederom zal worden gesproken en waar ik hoop, dat dan de heer Luns het antwoord zal krijgen, dat hem in de Tweede Kamer niet gegeven kon worden.

Ten eerste op de verklaring van de Nederlandse tak van de "International Law Association" van 24 Juni 1950, welke verklaring besluit met als mening te geven: "dat de RMS het recht had zijn onafhankelijkheid uit te roepen en dat hij deze onafhankelijkheid rechtmatig mag handhaven tegenover alle partijen teneinde het recht te effectueren hun verleend in art. 2 Overgangsovereenkomst om te onderhandelen met de RVSI en het Koninkrijk der Nederlanden betreffende een speciale verhouding tot deze beide staten".

Ten tweede op het feit, dat de gemeenschap der Z.M. bij besluit van de eerste Zuid-Molukkenraad van 11-3-1947 slechts VOORLOPIG toetraden tot de deelstaat Oost-Indonesië, onder voorbehoud dat deze staat zich feitelijk zou kunnen handhaven en onder voorbehoud weder uit te treden, wanneer mocht blijken, dat de Zuid-Molukse belangen door de regering van Oost-Indonesië niet voldoende behartigd zouden worden. Dit voorlopige besluit is niet gewijzigd, zodat dus de Z.M.-raad genoemd voorbehoud bij de uitroeping van deze zelfstandige republiek heeft kunnen gebruiken, toen aan het feitelijk bestaan van de staat Oost-Indonesië een einde werd gemaakt door de landing van T.N.I.-troepen.

Conclusie: in tegenstelling tot de in verdragsschennis geboren, onwettige R.I. had de R.M.S. wel het recht zijn onafhankelijkheid uit te roepen en heeft hij het goed recht bij deze onafhankelijkheid te blijven. Moge derhalve uit liberale mond in de Kamers terwille van het recht van een volk, dat het onze 3½ eeuw trouw betoonde, met een variant op Cato's woorden steeds het: "et ceterum censeo Ambon esse liberandum" blijven klinken totdat hier recht en vrijheid werkelijkheid zijn geworden".

De heer N.J. Gerharz ('s-Gravenhage) heeft 2 kleine vragen op het hart. In de eerste plaats: waarom acht men het verstrekken van "renteloze voorschotten" ten behoeve van de studie aan een universiteit "immoreel"? Spr. acht de mogelijkheid tot het volgen van studies aan een universiteit, zeker voor de meer begaafden, gelijk te staan aan het verwerven van een buitengewoon duurzaam werkkapitaal, waarmede de mens die het heeft verworven, als persoonlijkheid in de maatschappij zijn eigen kracht kan ontplooiën. Behalve verworven kennis bestaan er nog vele andere soorten werkkapitaal, die jonge mensen behoeven om zich te kunnen ontplooiën. Spr. vraagt, waarom de fracties alleen voor studiebeurzen ijveren. Het is juist, dat wij opkomen voor gelijke kansen voor de jongeren, die een universitaire studie willen en kunnen volgen, ongeacht materiële positie en maatschappelijk milieu. Spr. acht het verstrekken van dergelijke voorschotten niet immoreel.

Een tweede punt is de defensie van ons land. Spr. maakt zich ernstig ongerust daarover en vraagt of niet een te groot vertrouwen gesteld wordt in de praktische waarde van NATO- en EDG-verdragen met betrekking tot de verdediging van het Nederlandse grondgebied; dit zou wel eens tegen kunnen vallen. Misschien zou de toestand nog wel eens veel ernstiger kunnen worden

dan de woordvoerder van onze fractie in de Staten-Generaal heeft aangegeven. De verdediging van het Nederlandse grondgebied acht spr. een uiterst problematiek vraagstuk geworden en ons land zou wel eens in het hoekje kunnen komen te zitten, waarin de slagen vallen. Binnen het defensiebeleid acht spr. het ook van groot belang, dat aan de burgerlijke defensie de volle aandacht geschonken wordt.

Hierna maakt de voorzitter de uitslag van de stemming bekend.

Aantal uitgebrachte stemmen	277
Ongeldig	1
Aantal geldige stemmen	276
Volstrekte meerderheid	139
Uitgebracht op:	
Mr. J. G. Bettink	23
Mevrouw D. Elema-Bakker	20
Mr. D. J. van Gilse	62
J. C. J. Mens	18
Drs. C. A. Monster	7
Ir. L. G. Oldenbanning	116
H. P. M. van Os	19
Ir. M. J. Stoel Feuerstein	260
Mej. Mr. J. L. M. Toxopeus Pott	131
Mevr. H. A. A. L. de Vries-van der Hardt Aberson	70
Dr. M. P. Vrij	261
Mr. S. Willinge Gratama	117

zodat de aftredende Hoofdbestuurleden, de heren Ir. M. J. Stoel Feuerstein te Goes en Dr. M. P. Vrij te Eindhoven, zijn herkozen.

Bij herstemming werden 269 geldige stemmen uitgebracht, waarvan op:

Ir. L. G. Oldenbanning	153
Mej. Mr. J. L. M. Toxopeus Pott	148
Mr. S. Willinge Gratama	143
Mevr. H. A. A. L. de Vries-van der Hardt Aberson	94

zodat Mevrouw Mr. J. L. M. Toxopeus Pott en de heer Ir. L. G. Oldenbanning zijn gekozen.

De voorzitter brengt dank aan de beide aftredende Hoofdbestuurleden, die zich niet herkiesbaar hadden gesteld, Mevrouw Dr. M. Hartgerink-Koomans te Groningen en de heer W. Inden te Oldenzaal, voor de aan de partij bewezen diensten en de buitengewoon aangename wijze, waarop het Hoofdbestuur met hen heeft samengewerkt, en feliciteert de herbanoemde en nieuw-benoemde Hoofdbestuurleden. Ook dankt hij het stembureau voor zijn bemoeienis.

Hierna voert de heer H. J. de Ridder (Heelsum) namens de afdeling Renkum-Heelsum-Doorwerth het woord en vraagt opheldering inzake de aan de zeelieden uit de Wereldoorlog 1939-1945 toegekende pensioenen. Deze zeelieden - aldus spr. - worden bedankt met een pensioen van f. 2.88 per week. Waarom is de Kamerfractie hiertegen niet in verzet gekomen? Wat waren de redenen dat hier-

tegen niet ~~in~~ werd geprotesteerd? Een dergelijke uitkering is een belediging voor die zeelieden, die gedurende de oorlog 1939-1945 hun vaarplicht ten volle hebben vervuld. Indien de Regering in Londen in 1943 een dergelijk fabelachtig bedrag had durven aanbieden, zou er dan nog één schip naar zee zijn gegaan om de oorlog te helpen winnen? De zeelieden wisten wel, dat de vrijheid van Nederland niet veel waarde had behalve in kranten en toespraken, maar dat de waarde van de bevrijding, waarvoor zij zes jaren van hun leven hebben gegeven en die zij vaak met afgevropen ledematen en rheuma hebben moeten bekopen, slechts met een uitkering van f.2.88 per week zou worden getaxeerd, dit overtreft alles wat zij nog hadden verwacht. Het is bedroevend te ervaren hoe snel beloften, in tijd van nood gedaan, vergeten worden. De Kamerleden zouden er goed aan doen het boek "The cruel sea" van de Engelse schrijver Montserrat eens te lezen of de gelijknamige film te gaan zien, dat zou hun geheugen een beetje opfrissen. De wet is reeds 1 Februari in werking getreden, dus zal er nu wel niet veel meer aan te doen zijn.

De heer A.G. Crèvecoeur (Voorburg) vraagt de aandacht voor drie concrete vragen. Ten eerste: Is het de Kamerfractie bekend in hoeverre er uitsluitel is gegeven inzake de kwestie Ambon? Er is destijds door de V.V.D. voor zelfbeschikkingsrecht gepleit. We leven nu in 1954 en hiervan is nog niet veel terecht gekomen. De tweede vraag van de heer Crèvecoeur betreft de twee schepen, de Blitar en de Talisse, welke met hun ladingen op weg naar Nieuw-Guinea door Indonesië in beslag werden genomen. Is het de Kamerfractie bekend hoe het met deze schepen is afgelopen en wordt hier wel aandacht aan besteed? De derde vraag betreft de positie der Nederlanders in Indonesië. Er zitten nog altijd de nodige Nederlanders in, maar ook buiten Indonesië. Zij, die buiten Indonesië zitten, de gerepatrieerden dus, verdeelt men in twee categorieën, de ambtenaren en de particulieren. Nu is het spr. na de soevereiniteitsoverdracht opgevallen, dat men meer opkomt voor de belangen der ambtenaren, dan voor die der particulieren. Deze particulieren toch hebben jaren lang hun tijd en hun energie besteed om tot een bepaald resultaat te komen voor hun levensonderhoud en door de Republiek Indonesia worden nu de door hen bijgespaarde bedragen of de huizen, die zij bezitten, rustig aan geconfiskeerd en opgesoupeerd. Hun bezit werd eerst gehalveerd, toen op een derde en nu op een vijfde gebracht. Wij hebben horen spreken over bedragen van f.80.000.- en men is nu al zover, dat men blij zou zijn, indien men van die f.80.000.- 1% rente maakte. Een dergelijk bedrag is nu gereduceerd tot 80.000 Rps., zodat men van dit grote vermogen 800 Rps. rente trekt, waarvan men uiteindelijk niet kan leven. De Nederlands-Indonesische Unie betekent niets meer.

Spr. dankt ook de heer Ritmeester, die als Kamerlid in de laatste tijd op voorbeeldige wijze de belangen van deze oud-Indisch gasten heeft behartigd. Spr. hoopt, dat niet alleen de heer Ritmeester, maar de complete fractie met kop en schouder hierachter staat en op dit grote belang attent blijft.

De heer H.J. Stembord (Voorburg) zegt, dat uit het verslag der behandeling van de Rijksbegroting in de Eerste Kamer wederom is gebleken, dat men niet heeft kunnen ontkomen aan een doublure van de behandeling in de Tweede Kamer. Het ging hier zelfs nog gemoedelijker toe. Spr. laakt de onvoldoend critische houding,

welke tegenover de Regering is ingenomen. Wij zijn buiten overleg gehouden bij de samenstelling van deze Regering. Wij hebben grote critiek op deze Regering, zodat het ons buitengewoon heeft verwonderd, dat ook Prof. Molenaar deze Regering "aan zijn borst heeft gedrukt". Heeft hier enige aanleiding toe bestaan? Wij gelden toch als een oppositiepartij en door ons moet toch iedere gelegenheid worden aangegrepen om de Regering de voet dwars te zetten? Waarom zijn wij het dan daarmee zo roerend eens? - vraagt de heer Stembord.

De heer A.J. Tom (Zwolle) sluit zich bij de vorige spreker aan, zodat zijn spreekbeurt hiermede vervalt.

De heer T. van den Berg Azn. (Boskoop) vraagt of de Kamerfractie niet iets kan doen aan de bestaande discriminatie t.a.v. de zelfstandigen. In fiscaal en sociaal opzicht worden deze bij de loontrekkenden achtergesteld. Loontrekkenden betalen b.v. geen belasting over de door de werkgever verschuldigde pensioenpremie. De zelfstandigen kunnen zich bij de bedrijfspensioenfondsen niet bijverzekeren, zij komen niet in aanmerking voor de sociale fondsen. Waarom zijn de polissen en de uitkeringen van ondernemers wel vatbaar voor beslag en de sociale uitkeringen der werknemers niet? Er is voor hen geen goed geregelde ouderdomsvoorziening. Ik zou - aldus spr. - het Hoofdbestuur willen vragen of het niet nuttig is een vergadering te beleggen teneinde de toestand der zelfstandigen onder de loupe te nemen. Er wordt veel aandacht door de Kamerfracties aan de handeldrijvende middenstand geschonken, waarbij er naar gestreefd dient te worden de omzetbelasting voor de handeldrijvende middenstand af te schaffen. Het is reeds gebleken, dat bij de herziening der omzetbelasting de ambachts- en dienstverleningsbedrijven ongunstiger zullen worden behandeld dan de winkeliers. Ook hiervoor vraagt spr. de aandacht.

Mevrouw Mr. M.L. Buschkens-Dijkgraaf (Rijswijk): In de afdeling Rijswijk zijn enkele problemen gerezen, die ook in andere afdelingen zouden kunnen zijn opgekomen. In dergelijke gevallen vraagt men zich wel eens af: "Wat zegt de Partij hiervan". Men weet dat dan niet en komt zodoende niet tot een oplossing. In de Vrouwengroep Rijswijk is behandeld de verandering in het Burgerlijk Wetboek met betrekking tot het erfrecht, welke veranderingen voor de vrouw van groot belang zullen blijken. Ook de herzieningen van de lachwet en het Landbouwonderwijs hadden de aandacht. Welke mening heeft de Partij hierover? Zou het niet mogelijk zijn, dat in de Partij een organisatie komt, waaraan dergelijke problemen kunnen worden voorgelegd en die dan deze problemen van alle zijden bestudeert en de afdelingen van voorlichting dient? Dit zou dan een instelling in de Partij moeten zijn, die haar mening geeft, waaraan alle afdelingen zich kunnen toetsen en dit kan ook zijn nut hebben voor de fractie, die op deze wijze weet, wat in de afdelingen leeft en naar voren wordt gebracht.

De heer J.C.J. Mens (Neede) wil niet zo zeer een vraag stellen, dan wel de Kamerfractie een verzoek doen. Het is de Kamerfractie ongetwijfeld bekend - zegt de heer Mens - op welke wijze op het ogenblik in Nederland gebouwd wordt. Het is n.l. zo, dat elke gemeente een zekere hoeveelheid bouwgrond krijgt toegewezen en nu is mijn grief en die van enkele van mijn collega's dat,

wanneer men de bouwplannen bij Wederopbouw indient, men soms maanden moet wachten alvorens men met bouwen mag beginnen. Dit wachten wordt gemotiveerd door twee argumenten, en wel ten eerste omdat men bij de huizenbouw een verdeelsysteem moet toepassen, teneinde niet een bepaalde werkloosheid te krijgen, en ten tweede door het gevaar, dat in bepaalde delen van ons land zoveel werk komt, dat opeenhoping van arbeidskrachten ontstaat.

Wat het argument der werkloosheid betreft, daar ben ik zeer beducht voor. Volgens mij mag het woningtekort, dat ik zie als een van de grote sociale problemen van deze tijd, niet opgehangen worden aan de werkloosheidsbestrijding. De woningnood is groter dan de werkloosheid.

Wat het tweede argument betreft, er is zoveel te bouwen en er wordt zoveel gebouwd, dat er een tekort is aan bouwers en arbeiders, zodat wij dit risico wel kunnen nemen. Aannemers kunnen wij er nog best wat bij hebben, er is nood aan woningen.

Wanneer men weet, dat een gemeentebestuur zijn plannen heeft ingediend en moet wachten omdat het nog niet aan de beurt is, dan is dit geen juiste wijze van bestrijding van het woningtekort en dan zou ik hiervoor de aandacht van Zijne Excellentie de Minister van Wederopbouw willen vragen (applaus).

Als voorzitter van de Eerste Kamerfractie verklaart Prof. Mr. A. N. Molenaar, dat de kwestie der Zuid-Molukken, ter sprake gebracht door Ds. Ritzema Bos, nog de volgende maand bij de behandeling der begroting van Buitenlandse Zaken aan de orde zal komen. Het ligt ongetwijfeld in de bedoeling van de heer Wendelaar dit onderwerp ter sprake te brengen.

De heer Gerharz antwoordend zegt spr., dat "renteloze voorschotten" inderdaad door hem in de zin als de heer Gerharz opmerkte zijn gekenschetst. Als studerende steun nodig hebben, noemt men wat ze krijgen vaak beurzen, terwijl het in feite renteloze voorschotten zijn. In verschillende opzichten kunnen deze renteloze voorschotten voor de afgestudeerden nog jarenlang een drukkende last betekenen. Zowel Mevrouw Fortanier in de Tweede Kamer als spreker hebben gepleit voor belangrijke uitbreiding van het aantal werkelijke studiebeurzen.

De heer Crèvecoeur antwoordend geeft Prof. Molenaar toe, dat het Indonesisch beleid van de Regering veel te weinig positief is geweest, waarop door de Eerste Kamerfractie herhaaldelijk werd gewezen.

Het door de heer van den Berg Azn. aangeroerde onderwerp noemde Prof. Molenaar te ingewikkeld en te technisch om op een vergadering te behandelen. De heer van den Berg had hem over de problemen betreffende de sociale voorzieningen en de belastingheffing voor zelfstandigen reeds eerder geschreven, maar spr. heeft hem toen geantwoord, dat de materie zich er beter toe leent om er eerst een artikel over te schrijven, dan kan het onderwerp later nog eens besproken worden.

Met de door de heer Stembord gemaakte opmerking als zou hij de Regering aan zijn borst hebben gedrukt, is sprake het niet eens. Als de bedoeling was de vergadering onder de indruk te brengen, dat sprake bij de algemene beschouwingen slappe koffie heeft geschonken, komt hij daartegen met kracht op. In het eerste jaar na de nieuwe kabinetsformatie - aldus Prof. Molenaar - heb ik in een scherp betoog critiek op de kabinetsformatie geoefend. De tegenstelling liberaal of socialistisch knaagt ook aan de oude rechtse partijen; ik heb dit het vorig jaar voldoende in het licht gesteld. Hierop is in de algemene vergadering van het vorig jaar dan ook geen critiek geoefend. In de Eerste Kamer verlopen de algemene beschouwingen in het tweede en derde jaar wat rustiger; in het vierde jaar kan men de messen weer slijpen en tromgeroffel laten horen om kiezers te trekken. Niettemin zegt sprake nadrukkelijk, dat hij ook dit jaar veel critiek zal laten horen.

Het buitenlands beleid had de Eerste Kamerfractie aanvankelijk geen aanleiding gegeven ontevreden te zijn. De rede, gehouden door Minister Beyen te Maastricht, had onze instemming. Maar toen ik de Handelingen van de Tweede Kamer las bespeurde ik de invloed van de P.v.d.A.; deze was eigenlijk gekant tegen de voorrang van economische integratie boven politieke integratie, die de Regering voorstaat. Ik vond het antwoord van Minister Beyen minder positief dan in Maastricht en daar kwam nu ook Minister Mansholt in Parijs precies het tegenovergestelde van zijn collega Beyen beweren. Ik heb toen om opheldering gevraagd en ziet, wij hadden succes. Minister Drees deelde het Maastrichtse standpunt van Minister Beyen.

Ook de binnenlandse politiek gaf - aldus Prof. Molenaar - de fractie aanleiding tot critiek. Wij oefenden critiek uit op huur-, loon- en belastingbeleid, op de weinige bezuinigingen, de moeilijkheden van spaarders en midden-groepen, op de grote onrechtvaardigheid bij de uitvoering van de Wet Materiële Oorlogsschade. Wat het financieel beleid betreft maakte ik mij zeer bezorgd over het tekort van bijna vier miljoen bij het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds, de tekorten bij de ouderdomsfondsen en over de 20 miljoen, die de Polynorm-affaire de Staat heeft gekost. Verder toonde ik aan, dat de vermogensbelasting, nu het tarief zo hoog is geworden, op een fiscaal wanbegrip berust. Over al deze onderwerpen heb ik namens de fractie critiek geleverd. Het beleid van de Minister van Financiën is de hoeksteen van het Regeringsbeleid en hierop had ik zeer veel aan te merken.

De woningbouwproblemen en de voortdurende aanvallen op de particuliere ondernemers gaven de heer De Vos van Steenwijk stof voor een zeer gedocumenteerde rede.

Bij de behandeling van het vestigingsbeleid heb ik aangetoond, dat wij langzamerhand de weg opgaan, dat dit beleid geheel en al in overheidshanden komt. Ook de arbeidsmarkt wordt dirigistisch gericht, waartegen wij principieel bezwaar hebben. Sprake verzoekt de vergadering ook voor het volgend jaar vertrouwen in het beleid der Eerste Kamerfractie te stellen en hoopt, dat een critiek, als de heer Stembord dit jaar liet horen, niet meer zal worden vernomen.

De heer G. Ritmeester, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, dankt de heer Ds. Ritzema Bos voor de vriendelijke woorden, gewijd aan het beleid der Tweede Kamerfractie bij de behandeling der kwestie van de Zuid-Molukken.

In de loop van deze strijd voor de vrijheid, het recht en de rechtvaardigheid - aldus spr. - heb ik Ds. Ritzema Bos leren kennen als een rechtvaardig en onvermoeid strijder voor de rechten der Zuid-Molukkers. Wij allen hopen, dat de Zuid-Molukken eenmaal weer vrij zullen zijn en dat onze Molukse vrienden dan weer naar hun eigen land zullen kunnen terugkeren.

De heer Ritmeester gaat dan over tot behandeling van de door de afdeling Renkum-Heelsum-Doorwerth gemaakte aanmerking op het beleid van de Tweede Kamerfractie inzake de aan de zeelieden-oorlogsslachtoffers 1939-1945 verleende pensioenen. Deze zeelieden-oorlogsslachtoffers zouden voor de aan het vaderland bewezen diensten bedankt worden met een pensioen van f.2.88 per week.

In dit verband wijst de heer Ritmeester op de illegalen uit het verzet, die b.v. ook hun zware offers hebben gebracht voor onze vrijheid of die voor het vaderland hun leven hebben geofferd. Inderdaad, de strijd in Nederland is even hard gestreden als die op de zee.

Wat de oorlogsslachtoffers van de Koopvaardij betreft is de afdeling Renkum toch wel enigszins onbekookt in de bezwaren, die ter kennis worden gebracht. Er wordt gezegd: De Kamerleden moeten het boek "The cruel sea" van de Engelse schrijver Montserrat maar eens lezen of als hun dat te veel is de film maar eens gaan zien". Nu, ik heb dat boek gelezen, al ver vóór ik dit verzoek kreeg. Ik heb het gelezen en ik heb geconstateerd, dat dit boek in hoofdzaak gaat over de Engelse oorlogsmarine. Maar of wij dit boek gelezen hadden of niet, wij hadden toch niet voor deze mensen op kunnen komen, want de betreffende wet dateert van 11 December 1947 en toen waren U, mijnheer de voorzitter, en ik zelfs nog niet in de Kamer. Ik mag toch deze vergadering wél mededelen, dat deze wet ten doel had blijvende pensioenen voor deze oorlogsslachtoffers. Hierop zal ik nu niet verder ingaan. F.2.88 per week, dat mag dan mogelijk zijn, maar dan zal dit inderdaad tot de zeer sterke uitzonderingen behoren. Wij kregen op 4 Maart j.l. van een advocaat uit Haarlem nog het verzoek om op te treden voor iemand, een oorlogsslachtoffer van de zee. Deze genoot volgens uitspraak van de Minister van Verkeer en Waterstaat een pensioen van f.4500.- per jaar. Dit is toch wel enigszins een verschil met die f.2.88 per week. En dit is niet het enige geval, zo zijn er tientallen. Wanneer wij een onderzoek ingesteld hadden, dan zouden wij de afdeling Renkum geheel en al hebben kunnen voorlichten. Men mag wel aannemen dat, indien aan iemand f.2.88 per week pensioen wordt uitgekeerd, dan zijn ongeschiktheid ook wel zo gering zal zijn geweest, dat deze met een uitkering van f.150.- per jaar door de deskundigen en doktoren in verband met zijn tegenwoordige invaliditeit als voldoende betaald werd beschouwd. Het door de afdeling Renkum ter sprake gebrachte acht ik dan ook een onjuiste voorlichting van deze vergadering en ik moet dan ook namens de Tweede Kamerfractie deze bezwaren van de hand wijzen.

Nu nog een enkel woord naar aanleiding van de opmerkingen van de heer Mens over het woningbouwvraagstuk. Jaar en dag wordt er gesproken over de woningbouw. Wij hebben er op gewezen, voordat Minister Joris in 't Veld voornemens was tot afbraak van de krotwoningen in Nederland over te gaan.

In een van die besprekingen heb ik de Minister toegevoegd, dat hij beter in Amsterdam kon gaan kijken naar de toestand dezer krotwoningen dan naar vergaderingen van zijn partij te gaan om daar te vertellen hoe goed hij het deed, dan zou hij beter werk verrichten. Na die tijd is zo langzamerhand in de Partij van de Arbeid ook actie gevoerd voor het opruimen der krotwoningen, zoals ook bij de laatste verkiezingen. Het berouw komt echter wel een beetje laat. Wij moeten ervan overtuigd zijn, hoe moeilijk het is inderdaad in te grijpen. Men make zich daarover niet te druk; vóór 1960 zullen wij met de krotopruiming niet kunnen beginnen, omdat in 1960 immers de woningnood ten einde zal zijn gebracht. "Wie dat gelooft, wordt zalig", zeggen de Katholieken. Ik zal, mijnheer de voorzitter, niet langer over deze zaak spreken, omdat dit vraagstuk niet in enkele minuten is op te lossen. Er zou voor dit doel een Woningcongres moeten komen, waarop wij al onze bezwaren zouden kunnen uiteenzetten ten einde op deze wijze de woningbouw in Nederland in de goede richting te sturen.

De heer J.G.H. Cornelissen, lid van de Tweede Kamer, spreekt over de verhouding tussen werkgevers en werknemers. Inderdaad zijn er - aldus spr. - vooral op sociaal en fiscaal gebied nog tal van onopgeloste middenstandsproblemen. Het moet niet alles van één kant komen, ook bij de middenstand zelf moet activiteit en ruggegraat zijn. Steeds sterker wordt de aandrang van de werknemers om loon zonder enige aftrek te ontvangen, hetgeen inhoudt, dat alle sociale en fiscale lasten op de werkgever worden afgewenteld. Indien de ondernemers hierop ingaan, worden de bedrijfsresultaten hierdoor ongunstig, zodat wij hieraan niet moeten meewerken.

Wat de herziening van de omzetbelasting betreft, kan spr. het de heer van den Berg niet euvel duiden, dat deze de 40 pagina's tellende Memorie van Antwoord niet van A-Z heeft doorgelezen. De indruk van deze Memorie van Antwoord is toch wel, dat ten aanzien van het ingediende wetsontwerp iets is bereikt, daar de Minister van Financien ervan heeft afgezien de percentages voor ambachts- en dienstverleningsbedrijven bij levering aan het publiek te verhogen. Hierover kunnen wij dus tevreden zijn. Wat de omzetbelasting op de provisie van handelsagenten betreft, dit dient nog nader behandeld te worden. Er zal aandacht besteed moeten worden aan de middenstand en de middenklasse. De Landelijke Middenstandscommissie, die in onze partij bestaat, zal de Kamerfractie van advies dienen, evenals over de Middenstandsnota. Echter is niet te ontdekken, welke de richtlijnen voor de middenstandspolitiek in de toekomst zullen zijn. Ook plaatselijk dient men meer aandacht aan de middenstandsbelangen te wijden door in elke partij-afdeling een middenstandscommissie op te richten (applaus).

Prof. Mr. P. J. Oud, voorzitter van de Tweede Kamerfractie, merkt op, dat na hetgeen door Prof. Molenaar als voorzitter van de Eerste Kamerfractie en de heren Ritmeester en Cornelissen namens de Tweede Kamerfractie is geantwoord, er voor hem niet zo heel veel meer te behandelen overblijft. Het is verheugend - aldus de voorzitter - dat men over het algemeen met het beleid der Kamerfracties wel kon instemmen.

Wat de kwestie der "renteloze voorschotten" betreft, door de heer Gerharz ter sprake gebracht, deelt Prof. Oud mede, dat Mevrouw Fortanier deze kwestie gaarne zelf had behandeld. Daar zij echter wegens het bijwonen van een commissievergadering niet aanwezig kon zijn, had Mevrouw Fortanier de ~~zandstreek~~ voorzitter verzocht toch vooral nogeens de aandacht van de vergadering erop te vestigen, welk een zware druk deze voorschotten soms een leven lang kunnen blijven uitoefenen. Indien men een grote praktijk krijgt, dan kan men ze gemakkelijk terugbetalen, maar dat is lang niet altijd het geval. Er zijn ook wetenschappelijke beroepen, die volstrekt niet zo'n lucratieve opbrengst hebben. En dan zijn er tegenwoordig hoge belastingen. Het verstrekken van renteloze voorschotten is een systeem - aldus spr. - waarmen jaren en jaren onder gebukt kan gaan en spr. gelooft niet, dat wij daaraan mee moeten doen. Ik acht het een noodzakelijkheid - aldus de voorzitter - dat er gelijke kansen naar ieders bekwaamheid bestaan en dus dat deze kansen niet bedorven moeten worden door de bezwaren, verbonden aan deze voorschotten. Men voelt deze niet altijd als "immoreel" aan, dat is een persoonlijk inzicht, maar het streven moet gericht zijn op een ruimere beschikbaarstelling van studiebeurzen.

De voorzitter gaat dan over tot de problemen der afdeling Rijswijk, naar voren gebracht door Mevr. Buschkens-Dijkgraaf. Bij deze problemen is de partij-opinie niet altijd nodig. Wel is het voor de partij van belang te weten, welke moeilijkheden men in de afdelingen ondervindt. Mevrouw Buschkens heeft gesproken over het erfrecht en de pachtwet; het rapport van de Staatscommissie over dit laatste onderwerp moet nog worden afgewacht. Dit vraagstuk wordt nog bestudeerd; het heeft alle aandacht en als de kwestie door de Regering aanhangig wordt gemaakt, zou dit onderwerp in een speciale studie-conferentie of in de Partijraad kunnen worden behandeld. Dit is geen werk voor de Teldersstichting, die geen instelling is van de partij. In een speciaal studiecentrum zal aan al deze vraagstukken aandacht moeten worden besteed.

De cri-de-coeur van de heren Crèvecoeur en Ritzema Bos noemt de voorzitter uit het hart gegrepen. Na de souvereiniteitsoverdracht is - aldus spr. - het gevoerde beleid lang niet zo geweest, als dit naar onze mening gevoerd had dienen te worden. Wij hebben dit ook reeds in de vorige parlementaire periode zeer duidelijk doen blijken. Ds. Ritzema Bos zegt, dat in Mei 1950 een motie werd voorgesteld, waarin wij ons vertrouwen in de toenmalige Minister van Overzeese Rijksdelen, de heer van Maarsseveen, opzegden. Deze motie werd verworpen, maar een klein jaar later was die Minister van Overzeese Rijksdelen toch verdwenen. Ten aanzien van het Nieuw-Guinea-

beleid hebben wij ons doel toch bereikt. In Januari 1951 had de Regering besloten de soevereiniteit over Nieuw-Guinea op te dragen aan de Ned.-Indonesische Unie. Wij hebben ons daartegen met hand en tand verzet. Dit heeft geleid tot de bekende kabinetscrisis; de motie werd met grote meerderheid verworpen. Wij moeten Ned. Nieuw-Guinea vasthouden; wij hebben op dit standpunt gelijk gehad, zeggen wij achteraf. Met de Ambonezen en de Indische Nederlanders zijn wij niet altijd zo gelukkig geweest, dat wij de politiek, die wij wensen, konden doorzetten; als oppositie-partij zijn wij slechts een kleine groep. Wij blijven echter voor deze zaak op de bres staan. Wat Minister Luns heeft gezegd over de zaak van de Zuid-Molukken, hientegen zijn vele bezwaren. De heer Crèvecoeur stelde voor niet alleen de heer Ritmeester hiermede te belasten, maar dat is onmogelijk. Wij kunnen deze zaak niet met z'n negenen tegelijk behandelen. De tijd die ons door de Kamer wordt toegemeten, is ontzaggelijk beperkt. Men krijgt soms slechts een paar minuten om een bepaald onderwerp te bespreken. Het is volstrekt niet mogelijk in die paar minuten alles te zeggen wat men wil zeggen. Wij doen dit zo goed mogelijk door het licht te laten schijnen op bepaalde punten.

Wat het vechten in hemdsmouwen betreft - figuurlijk bedoeld - nu, dat doen wij altijd. De heer Drees heeft mij wel eens verweten, dat ik altijd zo onvriendelijk was; dit is een andere manier om te zeggen: waarom vecht U in hemdsmouwen?

Het defensiebeleid, ter sprake gebracht door de heer Genharz, baart ook mij grote zorgen. De heer Korthals, die het defensievraagstuk namens de fractie in de Tweede Kamer behandelt, steekt deze bezorgdheid ook nimmer onder stoelen of banken. Wij hebben niet de overtuiging gekregen, dat Minister Staf in alle opzichten is opgewassen tegen de belangrijke taak, die op zijn schouders is gelegd. Het defensiebeleid brengt ontegenzeggelijk grote moeilijkheden met zich. Men moet ook goed begrijpen, dat zelfs al is er een Minister van Oorlog en Marine aan het bewind, waarin men het volste vertrouwen stelt, dan nog kan deze niet alles bereiken wat hij wil. Dat is onmogelijk.

Van de Regering moet worden verwacht, dat zij alles zal doen wat mogelijk is om te voorkomen dat, wanneer er oorlog zou uitbreken, ons grondgebied door de vijand zal worden bezet. Wij hebben dit echter niet in de hand. Amerika heeft dat niet en onze partners in de Europese Defensie Gemeenschap hebben dat ook niet in de hand. Men weet niet wanneer er een oorlog zal komen. Hierop heeft de heer Korthals reeds gewezen op de vorige Algemene Vergadering. Wanneer er enig uitzicht zal zijn, dat ons grondgebied niet door de vijand zal worden bezet, dan zal West-Duitsland bij de defensie van West-Europa moeten worden ingeschakeld. Wanneer de vijand een rustige opmars heeft tot aan de Rijn, dan ziet het er voor ons niet goed uit. Niemand van ons zal zeggen: wij moeten aan de verdediging niet mee doen, zelfs niet wanneer wij niet in staat zouden zijn een tijdelijke bezetting te voorkomen. In dat geval is het van groot belang, dat dit slechts een tijdelijke bezetting zal zijn en dat wij weer een vrij

Nederland zullen worden.

30 Jaar geleden heeft Colijn een rede gehouden, waarvoor toen veel waardering bestond. Wij moeten het uit ons hoofd zetten, zeide hij, dat wij ons grondgebied lang zullen kunnen verdedigen, maar wel is nodig een apparaat om onze vrijheid eventueel buiten Nederland te handhaven. Wij moeten goed begrijpen, dat het zelfs zó zal zijn, dat zelfs al zouden onze jongens bij de Pyreneeën moeten vechten, zij dan toch moeten weten, dat zij vechten voor Nederland. Om de beste waarborgen te scheppen, dat dit niet zal gebeuren, dat wij vrij zullen blijven van vijandelijke bezetting, is samenwerking met anderen noodzakelijk om zo de defensie van het Westen op te bouwen.

Ondanks alle bezwaren hebben wij toch onze stem gegeven aan het tot stand komen van de Europese Defensie Gemeenschap, omdat wij de volstreekte noodzakelijkheid ervan inzien, dat deze samenwerking hier komt in het Westen. Echter is dit niet mogelijk zonder inschakeling van West-Duitsland. Wij moeten echter hopen, dat wij ook Duitsland voor goed zullen kunnen houden binnen de kring van democratische naties. Zou dit niet gelukken, dan zal het er voor Europa buitengewoon droevig gaan uitzien. Risico is wel verbonden aan deze inschakeling, maar doet men het niet, dan is het risico nog groter.

Dit is de lijn van de buitenlandse politiek, die de fractie heeft gevolgd. Wanneer de heer Gerharz spreekt over het grote belang van de Bescherming Burgerbevolking, indien wij ons grondgebied willen beveiligen, dan is dit, omdat die instelling ook zeer nodig is, buiten EDG- en NATO-verdragen om. Deze zal zo goed en zo doeltreffend mogelijk georganiseerd moeten zijn, hierin ligt voor ons een grote taak. Niemand kan in de toekomst zien; niemand kan zeggen, dat veiligheid en vrede voor ons volk altijd zijn verzekerd. Wij moeten kunnen zeggen, dat wij niet in gebreke zijn gebleven, dat wij alles hebben gedaan om voor het Nederlandse volk het beste te verzekeren. Hoe beter wij in staat zullen zijn met behulp van anderen de verdediging van het Westen op te bouwen, hoe minder effectief de aanvallen op de vrije wereld zullen zijn. Ik heb de overtuiging dat, wanneer men in de jaren tussen de beide wereldoorlogen in, toen in Duitsland het nationaal-socialisme in opkomst was, dit systeem had opgebouwd, er een grote kans zou zijn geweest, dat de tweede wereldoorlog vermeden had kunnen worden.

Ik wil U nog zeggen: wij zijn zeer erkentelijk, dat geen critiek van betekenis op het beleid der Kamerfracties is uitgeoefend.

Wij zijn erkentelijk voor het in de partij gestelde vertrouwen en wij hopen op het nog groter vertrouwen van het groeiend kiezerscorps.

Wij hebben nu twee dagen op deze Algemene Vergadering doorgebracht. Er heeft een prettige sfeer geheerst, de verschillende onderwerpen zijn op rustige wijze afgehandeld en op rustige wijze heeft een ieder, die wat op het hart had, dit gezegd. Het is een goede gedachte gebleken de vergadering eens niet in het centrum te doen houden, het is wel eens goed ook eens elders te komen. Ik hoop, dat de afdeling, die

hiervoor het volgend jaar aan de beurt zal zijn, een voorbeeld zal nemen aan de Centrale en de afdeling Arnhem.

De voorzitter spreekt hierna nog enkele opwekkende woorden in verband met de komende Provinciale Statenverkiezingen en hoopt, dat men na deze verkiezingen zal kunnen zeggen: de V.V.D. is opnieuw gegroeid.

Staande dankt de vergadering de voorzitter voor zijn rede en brengt hem een ovationeel applaus.

Hierna sluit de voorzitter om 3.45 de vergadering.